

Klassivõitlus

TEADUSTEAKADEEMIA 200-AASTASE JUUBELI PUHUL

Teadusteakadeemia abiesimees

W. A. STEKLOF

Teadusteakadeemia alaline sekretär

S. F. OLDENBURG

Fr. R. Kreuzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

PE 4738

W. A. Steklof

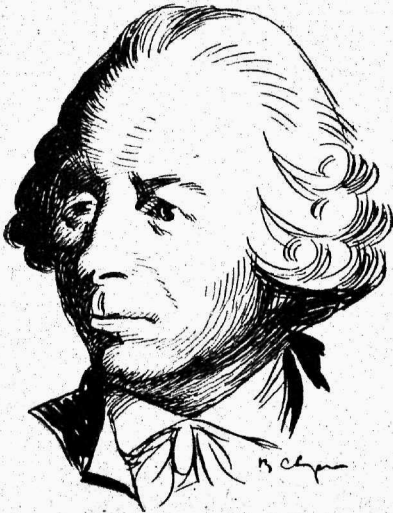
S. F. Oldenburg

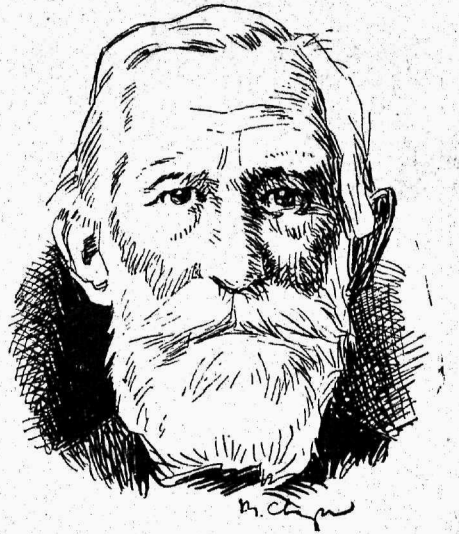
Auakadeemik A. F. KONI

Akadeemik A. E. FERSMAN

Akadeemik L. EULER
(1707—1783)

Akadeemik P. L. TSHEBÖSCHOF
(1821—1894)

ISBORSKIST — HEIDEMANNINI —

Eesti töörahwas mälestas neil päiwil (5. sept.) Isborski werepulma 6. aasta-päewa.

Mõndagi on Eesti töörahwas selle kuue aasta wästel läbi elanud; mõnegi weresauna on kodandlus ta kallal toime pannud. Mõndagi on seitsaadik muutunud maailmas ja on muutunud Eestisgi.

Sõjawanker seisab juba ligi kuus aastat liikumata kuuris ja on kattanud paksu roostekorruga. Eesti on loonud enesele riigikorra, mida ta loojad ülistawad kõige demokraatlikumaks lapi-lisel maamunal.

Wärske iseseiswuse ja waba demokraatia isamaaluse waimuga würtsitatud pinnal on waheldanud walitsused enam kui tosinawõrd korde, üks demokraatlikum kui teine, alates asutawakogu wõimumeestest sotsialistide leerist ja lõpetades fasshistide pealiku Pätsini, keda proletariaadi esitajad ta esimesel esinemisel riigikogus walitsusejuhina terwitasid hüüdega:

„Werekoer!“

On seisnud wõimul sotsiaaldemokraadid, tööerakondlased, rahwaerakond, kristlased ja päris fasshistid. On tehtud programme ja awaldatud deklaratsioone kõlawast kõlawamaid. Aga mis on jäänud demokraatia sünnipäewast alates tänaseni, see on —

Kurnamine, surwe, wägiwald.

Werine wihawaen töörahwa wabastuse wastu.

Wõllas, tääk ja puss töörahwa wõitlejatele.

„Kõige demokraatlikum“ demokraatia on oma kuueaastasel kestwusel sajakordselt kinnitanud seda tõesõna, mis Fr. Engels ligi 35 aastat tagasi demokraatia kohta ütles:

Proletariaadi otsustawas wõitluses kodanlusega kogunewad kõik töörahwa wastased erakonnad demokraatia lipu alla.

Kes puudub seal — Eestis?

Kui Tallinnas 1. dets. rewolutsiooni-line wäljaastumine maha suruti, kinnitati uueste seda wennastuswannet demokraatia lipu all, luues „seinast seinä“ ühine wõitluswäerind rewolutsiooniliku

töörahwa wastu, wäerind, mis ulatas „ideelistest kommunistidest“ Piiskarist ja Joonasest kuni „demokraatliste“ ülemtimukate Einbundi, Pätsi ja Sootsani.

Tõeliselt ei sündinud seal midagi uut; korrati ainult seda, mis oli alatud ajutise walitsuse esimestest päewadest ja mis oli olnud demokraatia sisuks kogu ta eluaja. Ja kui nüüd sotsialistid oma lehes pika seletusekirja awaldawad, mis tahab olla awalikuks protestiks Hans Heidemanni tapmise wastu, siis on see ainult nõrk kaja sellest, kuidas needsamad juudased Isborski sündmuse puhul kõmisewalt wastu rindu tagudes ja wahutawal suul asutawakogus wandusid, et nende käed puhtad olewat nendesinaste 26 werest, kes Isborski lepikus kraawi löödi. Siis pesid Ast ja kompani awalikult rahwa ees käsi ja hüüdsid: 26 on kwiitungi wastu Nõukogude meeste kätte antud — Hellati nahk on puhas, nagu oleks lunastaja teda alles täna hommiku oma werega pesnud!

Ja wanahärral Martnal ei tulnud see wist meelega, kui ta otse Isborski kuuendal aastapäewal sotsiaaldemokraatide lehes — mis tabawalt nime kannab: „Ühendus“... kurnajatega muidugi — seletab, et Hellati peal weel tänapäewani Isborski tapatöö süü seisab ja et ta seda mitte ei ole ära pesnud.

Sakslastel on rahwasõna: päike toob kõik walgele. Martna on oma kaasparteilaste juudasepoliitika kohta nii mõnegi tõesõna ütelnud. Tema oli see, kes raius asutawakogu ajaloosse ütluse:

Meie (sotsiaaldemokraatia) partei on waht kodanluse Siioni wärawas.

Tema oli see, kes omal ajal Eesti demokraatiat hullemaks kujutas kui tsaariwalitsus Wenes oli.

Ja nüüd näitab ta, kuidas Isborski kangelane Hellat Eesti demokraatlise walitsuse poolt werisele Horthyle „wabaduseristi“ kaela riputab.

Ja muidugi, wanahärra Martnale ei meeldi teps mitte see demokraatia, kus endine sotsiaaldemokraat Hellat demo-

kraatlise Eesti wabaduseristi kaela riputab Horthyle, kes enam kui ükskord on oma käsi pesnud Ungari — sotsiaaldemokraatide weres. Aga — „päike toob kõik walgele“. Ka selle wastumeelse sündmuse ühiskondlise tagaseina.

Sest mis wõib olla kujukam demokraatia iseloomustamiseks ja selle osa iseloomustamiseks, mida sotsiaaldemokraadid wõllademokraatias mängiwad, kui see:

Hellat, see sotsiaaldemokraat, kes oma wanema parteiwenna tõenduse järele ei ole suutnud Isborski werd oma kätelt maha nühhida, riputab kaela demokraatlise wabaduseristi suuremale töörahwa timukale Horthyle, kes ühes kommunistidega ka sotsiaaldemokraatise mättasse notib, demokraatlise Eesti walitsuse poolt, kus ka — sotsiaaldemokraadid istuwad!

Kui pimedas, nagu üteldakse, kõik kassid hallid paistwat, siis on ajaloo päiksewalgel demokraatias kõik erakonnad seinast seina, Joonasest ja Freibergist kuni Einbundi ja Sootsani, ühtekarwa mustad, ühtewiisi tööliste werega koos. Härra Martna mitte vähem kui Hellat wõi kindral Pödder.

Ja Heidemanni mõrtsukalises tapmises mitte vähem kui Isborski weretöös, wõi ükskõik missuguses teises tööliste werewalamises, mida Eestis nii lõpmata palju on olnud.

Sotsialistid pesewad nüüd käsi; meie oleme süütud Heidemanni surmas. Meie ei tahtnud seda; meie pidasime nüüd weel tapmist ülearuseks.

Nad pistsid pussi Heidemanni tapjatele pihku, pöörasid selja ja hüüawad nüüd näitelawalt alla: ei, meie ei ole süüdi sellesinatse õiglase surmas.

Aga kes oli see, kes aasta tagasi kõigest kõrist kisendas: Heidemanni kamp oli see, kes Nanilsoni tappis; Heidemanni salk organiseeris terwe rea sotsialistide tapmisi; Heidemann on kommunistlike mõrtsukate peamees — wõllasse teda!?

Seda karjus — sotsiaaldemokraatia, ja karjus metsikumal werejanul kui ükski kodanline erakond. Sest tarwis oli proletaarlaste werd juudaste äraandmise ohwrialtaril.

Juudased mõistsid Heidemanni üle surmaotsuse juba aasta tagasi! Juba aasta eest andsid nad kodanliste timukatele täie wolituse: tapke ta!

Nüüd seletawad nad: see weretöö olnud ülearune. Aga see ei takista neid silmapilguksgi ühes selle weretöö otsekoheste toimepanijatega uusi weretöösi töörahwa kallal ette walmistamast. 29. aug. tapeti Tartus Hans Heidemann. Mõni päew hiljem sõitis timukate esitajana ja usaldusmehena Genfi rahwasteliidu koosolekule — sotsiaaldemokraat August Rei, kellele anti suuremad wolitused weel kui kindral Laidonerile!

Kus lõpeb siin Martna ja algab Horthy? Kus on wahepiir Einbundi ja Rei wahel?

Seda ei ole ja ei saagi olla — rewolutsiooniliku töörahwa tapmises. Isborskist Kingissepa, Kreuksi ja Tompi kaudu, üle 1. dets lugemata ohwite kalmude kuni Heidemanni tapmiseni on üks järjekindel joon, üks sisteem — Martna ja Rei, Joonase ja Piiskari, Strandmanni ja Akeli, Tõnissoni, Pätsi, Laidoneri ja Sootsa üks ühine töörahwa kaagitamise ja pussitamise demokraatia.

Püüdku juudased tuhat korda töörahwa ees oma käsi tööliste tarretanud werest puhtaks pesta — liig selge on walgus, liig silmapaistew nende osa töörahwa kallal toime pandud ja pandawates weretöodes, liig arusaadaw töörahwale juudaste äraandlik tegewus. Ja kõige suurema jälkusega wirutab töörahwas tagasi selle käe, mida äraandja nüüd, kus ta arwab kommunistid kägistatud olewat, tööliste pakub. Tööline ei saa wastu wõtta Sootsa, Einbundi, Pätsi kätt, kuid tuhatkord jälgim on talle juudaste sotsiaaldemokraadi käsi. Barikaadil, kus wahekord otsustawalt selgib, saab töörahwal olla ainuke seisukoht:

Surm äraandjatele!

Pesku juudased tuhat korda käsi, töörahwa ees ei ole nad vähem kui tagurliisemadgi timukad —

Heidemanni mõrtsukad.

H. P.

Kapitalismuse „stabiliseerimine“ ja kom. parteide enamlustamine

Viimasel ajal on ühes kodanliste „majandusteadlastega“ ka kõik fotslikud „majandusmehed“ ohtralt tinti raisanud ja suuwärki kulutanud kõigile „selgeta tegevuseks“, et kapitalismuse tõeste „stabiliseerub“ („terweneb“). Ka Kommunistilise Internatsionaali täidesaate-komitee laientadud koosolek, käesolewa aasta märtsis, kõneles ofalijest kapitalismuse stabiliseerimisest. Tähen-dab see, et ilmarewolutsooni arenemine nüüd fotside kalendri järele on seatud ja tööliskel nüüd niikaua lihaseid tuleb pingutada kapitali nuumamiseks, kui fotside kalender rewolutsooni algamist „näitab“?

Cesti fotside kurgutiisikust põderw hääle-torukene ruttas seda Kominterni laientadud koosoleku seisukoha kõrgendatud nootidega just niisuguses mõttes selgitama: näe-näe, ka Komintern on suunitud oma rewolutsooniplaanidest kriipsu läbi tõmbama ja kapitalismuse stabiliseerumist tunnistama.

Rahjuts fotsialistlikkudele taskukunsti-kkudele on aga Kominterni seisukoha ja fotside seisukoha wahel niisama suur wah-e, kui mõtete lahkiminek kahel pool barrikaadisi wõitlejate wahel.

Fotsid rõhutawad kodanluslega kooris: kapitalismuse on üle jõudmas kõiideest krii-dest, on algamas uus kapitalismuse õitse-aeg, mis ühe 2. Internatsionaali ülem-preeftri, Hilferdingi sõnade järele kuni ultrakapitalismuseni (ülkapitalismuseni) are-neb, see tähendab et on tulemas veel hiilgawam kapitalismuse õitse-aeg kui ilma-sõjaeelne ajajärg oli. Ja selle asemel, et seda kapitalismuse tugewemist takistada ja töörahvast selle wastu wõitlusets koon-dada ja wõitlusete kutsuda, toetawad fotsid igapidi seda tugewemist ja kutsuwad töö-lisi lihaseid pingutama kapitalismuse stabi-liseerimiseks. Kapitalismust olewat fotsidel selleks „tarwis stabiliseerida“, et siis üks-kord „rewolutsooni teha“ ja „fotsialist-likku ühiskonda ehitama hakata“. Cest nagu „Wenemaa kogemused näidanud“, ei saawat purunenud kapitalismuse wareme-tel fotsialismust ehitada.

Sellejuures jätawad fotsid muidugi targu nimetamata, kuidas nad tugewaks arenenud kapitalismusest wõimu „ära wõ-

tawad“; kas niisama, nagu nad 1914. a. sõda „ära hoidsid“?

Kui kommunistid kapitalismuse stabi-liseerimisest kõnelewad, siis risti wastupidi-ses mõttes fotsidele ja kodanlusele. On wõi-malik, et kapitalismuse wõib mõnest kriisist üle pääseda, mõnes osas stabiliseeruda (püsiwaks muutuda). Wõib olla ajajärgu-si, kus kapitalismuse, wõrreldes terawa kriisi ajajärguga, ühel wõi teisel maal paistab olewat „stabiliseerunud“. Siin on wõima-likud samasugused tõusud ja mõnad nagu rewolutsoonilises liikumiseski, mis alati otsejoones ei arene, waid milles tõusuaja-järgud mõõnadega waheldawad. Si mingit stabiliseerumist fotside retsepti järele, waid ainult ofaline stabiliseerumine, millele veel terawamad kriisid järgnewad. Ainult selles mõttes kõnelewad kommunistid kapitalis-muse stabiliseerimisest.

Üldine rewolutsoonilaine langus Rest-Euroopas, Macdonaldi ja Herriot walit-suse asemel suurkodanliste walituste astumine Inglis- ja Prantsusmaal, Hin-denburgi walimine presidendiks Saksamaal, Dawesi plaan, mõningad kokkulepped liit-riikide wahel tagatisepingu küsimuses, mis sihitud Rõuk. = Wabariikide Liidu wastu, töörahwa ülestõujude mahajurumised Cestis ja Bulgaarias on tundemärgid, mis näi-tawad ofa list kapitalismuse stabiliseerumist. Need asjaolused ei salga kommunistid maha ja nende põhjal tegi oma otsuse Kominterni täidesaate-komitee laientadud koosolek.

Töötatööliskel arwu järjekindel kaswa-mine wiimastel kuudel Inglismaal, rahanduskriisi süwenemine Poolas ja Saksamaal, mis Poolas end awal-dab „kindla walunta“, floti paberilipakats muutumises, ja Saksamaal suurte = ettewõtete, nagu Stinnes ja ko., Darmati jne kokku warisemises krediti-tide puudusel, rahanduse- ja majanduse-kriisi tundemärgid Prantsusmaal, tugew rewolutsoonilise liikumise tõus Hiinamaal, sõda Marokkos, ülestõus Prantsuse wõi-mude wastu Siirias, üldine rewolutsooni-laine wastuhakkamise meeolelu tõus ka teiste rõhutud rahwaste hulgas, siis Inglise tööliskelorganisatsioonide järjekindel nihku-mine pahemale poole, rewolutsoonilise

Klassivõitluse alusele, töölise saatkondade saatmine paljudest maadest M.-W. Liitu — on kõige paremaks lõenduseks, et kapitalismuse stabiliseerimine võib olla ainult osaline, nii nagu seda kommunistid kujutavad.

Kapitalismuse seesmiselt niivõrd jõuetu, et tema täielise stabiliseerimise katsetel sama vähe tagajärgi on, kui katsetel hullumeelset panna korralikult raamatuid pidama. Ühes osas võib tema stabiliseerimise katsetel osaliselt ajutiselt tagajärke olla, kuid teises osas tungivad peagi loodusväelised kriisi nähtused esile ja stabiliseerimise asemel asub uueste kriis veel teravamal kujul.

Kapitalismuse purustamist ja võimu minekut töörahva kätte aitab kiirendada veel see asjaolu, et samal ajal kui kapitalismuse end stabiliseerida püüab, on kommunistlikud parteid üles seadnud enamlustamise hüüdsõna, mis kom. parteide omamoodi „stabiliseerimine“ on, nimelt kom. parteide muutmine töölisteks võitluseorganisatsioonideks võimu pärast Venemaa kom. partei eestkujul. Et ka kommunismuse ennast stabiliseerida oskab, sellele on lühike aja jooksul küllalt lõendusi kogunud. Brantuse kommunistlik partei oma õige tegevusega Marotko sõja puhul näitab, et ta oskab aru saada, mis tähendab hüüdsõna: partei enamlustamine. Kommunistide mõju järjekindel kasvamine Inglise töölisteorganisatsioonides, võitlusvõime alalhoidmine ja kasvamine vaatamata õige verisema terrori ja reaktiooni peale, mis isegi warju jätab 1905. aastale järgnevad reaktiooniaastad, Itaalia, Saksamaa, Numeenia, Bulgaaria, Poola, Cestii ja teistes kommunistlikes parteides, näitab, et kom. parteid ifka lähemale ja lähemale jõuavad seisukorrale, kus nad võivad täie õigusega tunda nimetust: enamline partei.

Kodanlus ja sõjib lõstavad iga väiksema waidluse ja mõne paindlike woolu väljajõetmise puhul kommunistlikest parteidest meesitit rõõmuka: waadate, kommunismuse langeb! Aga nad pimedad ei näegi, et sellega just kommunismuse terweneb, tugewneb ja enamlustatakse.

Venemaa Kommunistlike Partei ajaloo tõrkab õige teravamalt filma alaline järelijätmata võitlus, mida Lenin igasuguste paindlike woolude vastu pidas, neid halastamata piitsutades ja tarwilikul korral halastamata parteist kõrwaldades. Aga see võitlus just karastas ja kristalliseeris Venemaa Kommunistlik Partei, ja ainult selle tõttu võis ta muutuda niisuguseks hiiglaseks, nagu ta seda praegu on. Ja kui praegu näeme korduvat samasugust võitlust teiste maade kommunistlikes parteides, siis võime sel puhul rõõmustada. Kodanlus ja sõjib arwawad, et see on kommunismuse lagunemine, kui mõni juhi osa etendada tahtew noorhärakene, sel puhul kui töölistes temalt mitte sõnu, waid võitlust nõuawad, kom. parteist plehku pistab — sõjide hulka; wõi kui töölistes ja töölistes revolutsionäärid mõne kõhklewa ja võitlust kartwa intelligendikese põlweaga tagant tõugates parteist minema kihutawad. Igasuguste paindlike, kõhklewate, saboteerivate olluste ja woolude kõrwaldamine parteist ei nõrgenda parteid, waid teeb teda ühtlasemaks ja seega ka tugewamaks ja võitluswõimelisemaks — töölistes enamlikes parteits. Wenemaal wältsas see võitlus paar aastakümnet. Aga määratu suured eluõpetused, mida Venemaa Kom. Partei võitluseajalugu teistele maadele võib pakkuda, lasub oletada, et see võitlus ja sifemine kristalliseerimine teiste maade parteides märkfa lühema ajaga sünnib.

J. Looring

Walge emigrandi isamaalaul

Mis mure sest, et Põhjanaba
ei ole valla ega vaba,
kui maa on kinni kõigiti
Kaukaasist Põhjamereni.

Ei igavene lumi mata,
Jäämere lained ka ei kata
mu isamaad, kuid siiski na
ma teda nähagi ei saa!

Oh mõtle, mõtle kalne pääga:
ei ole lumega ei jääga,
waid aiva enamlusega
on kaetud minu isamaa!!

Kui kaunist Krimmist Põhja kaarde
ja Peipsist Sahaliini saarde —
viis bolshevik mu isamaa,
ma misgi parata ei saa!

Sa lendad Nappa õhulaevas
(ehk kuigi ohtudes ja waewas),
kuid Moskva Kremlit ma ei saa
joht pilwe pealtgi vaadata!

A. Men

S. N. W. Liidu praeguse ajajärgu poliitika põhjused

S. N. W. Liidu poliitika käesoleval ajajärgul rajaneb peaaegu täielikult Komm. Internatsionaali kättesaetava Komitee viimase laendatud koosoleku, W. R. P. XIV kongressi ja Nõukogude-Liidu III kongressi otsustele, mis selge ja kindla lähtekohta välis- kui ka sisepoliitilistes küsimustes andsid.

Neil otsustel, mis just praktilisi küsimusi käsitlevad, nagu nõukogude ülesehitamise ja talurahva majapidamise tõstmise ja kindlustamise alal jm, on määratu suur tähtsus. Sellepärast tuleb nende juures sügavamalt peatada ja ligemalt välja selgitada, milles nende poliitiline tähtsus seisab ja millest nad tingitud olid.

Nõukogude valitsuse vastased, Inglise kodanlus eesotsas seletavad, et meie olewat otsustanud läbi viia poliitilist „neppi“, see tähendab laialtulatust järelandmisi kodanlusele demokraatialle. Es-eride „Dni“ kirjutavad, et nälg olewat nõukogusi kasvatanud ja täitnud, aga täiskõht ajavat nõukogud lõhki.

Ei pruugi salata, et neis otsustes teatavalt järelandmisi talupoegadele tehti, kuid meie, enamlasted, läheme igasugustele järelandmistele ainult neis piirides, mis proletariaadi võimu toetavad ja kindlustavad ja kõrwalekalduvatalt kõigi taktistuste peale vaatamata kommunistmuse juure viitvad.

Kas tõeste need järelandmised, mis ära märgiti viimastel kongressidel, kindlustavad proletariaadi võimu ja võimaldavad proletariaadile ka edaspidi talupoegade hulke enesega kaasa tõmmata? Selles seisab kogu küsimus. Seega on talupoegade küsimus W. R. P. ja Nõukogude valitsuse poliitika põhiküsimus, mis pärast ka praegu maa peale erilist tähelepanekut pööratakse ja tähelepanelikult kuulatakse, mis laialdaste talupoegade hulgas sünnib, et vastavat taktikat tarvitada proletariaadi ja talupoegade koostöö süvendamiseks alal.

Esimine küsimus, mida meil Nõukogude valitsuse poliitika alalt tarvis selgitada, on küsimus: misugune side on Nõukogude valitsuse praeguse ajajärgu poliitikal üldmise seisukorraga, ühest küljest, ja rahvus-

wahelise proletariaadi võitluse seisukorraga, teisest küljest, ehk, teise sõnaga, sotsialistliku revolutsiooniga. Niisugune side on kahtlemata olemas. Juba 1918. a., kui Saksa maal sotsialistliku revolutsiooni arenemise käigus teatav seisak awalikuts tuli, kirjutas W. J. Lenin:

„Kui Saksa maal revolutsiooni lahtipuhkemine viibib, on meie ülesanne sakslastelt riikliku kapitalismust õppida ja kõigi jõududega teha omandada, isegi mitte tagasi kohkudes diktaatorliste võtete eest, et teha kiirendada.“

Juba siis nägi jm. Lenin, et revolutsiooni seisaku puhul ühes riigis tarvis võib tulla sisemiselt väerinna järelandmisi teha.

1921. a. seisukorra hindamisel, kui uuele majanduse-poliitikal alust rajati, oli see veel selgem. Lenin määras seda W. R. P. X kongressil järgmiselt:

„Ei ole mingit kahtlust, et sotsialistlik revolutsioon maal, kus rahva enamuse koosneb väikepõllumeestest = walmistajatest, on võimalik ainult iseäraliste üleminek-ajajärgu abinõude teel, mida ei oleks sugugi tarvis edenenud kapitalistlikkuses maades, kus palgatöölised tööstuses ja põllumajanduses suure enamuse sünnitavad.“

Lenin ja leninlased oma kirjatöös näitavad, et Wenemaal, kus tööstusproletariaat vähemuses ja väikepõllumehed enamuses, sotsialistlik revolutsioon ainult kahel tingimisel võimalik on.

Esiteks sel tingimisel, kui teha õigel ajal toetab sotsialistlik revolutsioon ühes ehk mitmes eesrinna riigis.

Teine tingimine on kokkulepe oma diktaatura toetava ehk riigivõimu oma käes hoidva proletariaadi ja talurahva enamuse (tehwa- ja kesttalupoegade) wahel. Wenemaa revolutsiooni võib päästa ainult kokkulepe talupoegadega seni kuni tuleb revolutsioon teistes maades.

Seega võib proletariaat niisuguses riigis kui Wenemaa, kus väikepõllumehed enamuses on, ainult selle kahe eeltingimise juures lõpulist võituda. Kumbki neist tingimistest ei või üksteist eemaldada ega

teise aset täita. Võpulistiks võiduks on mõlemad tarvilikud.

Proletariaadi võit ühes eht mitmes kõrgele arenenud kapitalismusega riigis ei vabasta Venemaa proletariaati praegusel ajajärgul tarvilikust ja soovitatavast kokkuleppest ning liidust talupoegadega, vaid annaks sellele liidule ainult teisifuguse ilme.

Mida on siis seis tarvis, et proletariaadi ja talupoegade vaheline liit tugev ja kauakestev oleks?

Esiteks on tarvis, et igasugused varjuküljed kaotaks, mis selle liidu loomisel ja proletariaadi diktatuura maksma panemisel ette tulnud, ja mis osalt praegugi veel nõukogude aparaadis olemas, nagu administratiivsed karistused ja trahvimised, ebaõiglased koormatused jne.

Teiseks on tarvis otsesoheseid maksusi vähendada. Nõukogude kongress vähendas ainult põllumajandusliku maksu 100 miljoni rubla võrra.

Kolmandaks on tarvis korraldada suurtööstuse saaduste otsesohest vahetust põllutööstuse saadustega ning võimaldada põllumeestele oma saaduste eest suuremat sisse tulekut. Esimesel juhtumisel tuleb kõigi talupoegade koopereerimist läbi viia, teisel juhtumisel tuleb põllusaaduste ümbertöötamist kohal ja ümbertöötatud põllusaaduste väljavedu korraldada. Sellekohased otsused tegi Nõukogu-Üldü III kongress ja Nõukogude valitsus viib nad kahtlemata ellu.

Tõsi, Venemaal, kui majanduslike arenemise poolest mahajäänud maal on raske tööstuse ja põllumajanduse saaduste otsesohest vahetust korraldada. Kahtlemata kasutavad seda mahajäänud olukorda meie vastased, just nagu „nepmanid“ „nepi“ algul meie kaubitsemise oskamatust kasutaksid.

Meil on aga teatavad vilumused endisest praktilisest tööstuse ja põllumajanduse sideme loomise alalt, mida me alguses ei suutnud kindlustada, ja nüüd „peale tormilist pealetungimist“ peame ümber korraldama ja kindlustama aeglase, alalise, ettevaatliku „enejepeiramisega“.

Sotsialistlik revolutsioon ühes eht mitmes riigis oleks meie kokkuleppe talupoegade paremas olukorras ära määranud ning oleks proletariaadi ja talupoegade liidule palju suurema kindluse ja parema majanduslike aluse annud.

Sellest järgneb, et seni kui niisugust võitu ei ole, on tarvis veel ettevaatlikumat lähenemist kokkuleppe küsimuses talupoegadele.

Enamlik ei maata talupoegade peale mitte kui „sunni-liitlase“ peale, vaid loeb teda oma tähtsuse poolest teisets (esimesets peale proletariaadi) klassiks sotsialismuse teostamisel mitte ainult meil (Venemaal), vaid üleilmlikes ulatuses.

Juba Kominterni II kongressi resolutsioonis agrariikimise kohta määras Lenin proletariaadi esialgse poliitika talupoegade küsimuses üleilmlikes ulatuses kindlaks.

Ta seletab, et kõikides maades on kolm talupoegade lihti, keda meie osalt peame ära võitma, osalt erapoolets tegema — neutraliseerima. Need sünnitavad üle ilma talurahva enamuse ja ainult ühes neidega võime lõpulistult üleilmlikes ulatuses võita.

Selles resolutsioonis on ära märgitud ka komparteide taktika talupoegade kohta, kui ka talupoegade osa enne ja pärast revolutsiooni. Eriti tähtis meile on viimane.

Lenin kirjutas ühes omas viimastes tööstes („О Рабочине“) 1923. a.:

„Muidugi, meie Nõukogude-Vabariikide sotsiaalne ford on rajatud sahe klassi, töölise ja talupoegade ühistööle, millele nüüd teatavatel tingimistel on lastud ka „nepmanid“, s.o. kodanlik. Kui nende klasside vahel tekkivad tööstes klassilised lahkimineks, siis on lõhe mõbda pääsemata. Kuid meie sotsiaalses korras ei ole niisugusets lõheks paratamatut alust ja meie partei keskkomitee ja keskkontrollkomisjon, niisama ka kogu partei ülesanne terwelt seisab selles, et tähelpanelikult neid põhjusti jälgida, millest lõhe mõib tekkida, et neid eemaldada, sest lõppude lõpuks oleneb meie vabariigi saatus sellest, kas talupoegade hulgas lähewad tööstesklassiga, alal hoibes tema liidu vastu usaldust, mõi lasewad nad „nepmanisi“, s.o. uut kodanlust endid tööstesklassist lahutada ja kodanluse huvides lõhestada.“

See on, mis pärast meie viimasel ajal erilist tähelpanekut peame pöörama tööstesklassi ja talupoegade liidu süvendamisele.

Kuid iseäranis mõjuvalt sünnib meid seda tegema ka rahvusvaheline oluford. Terwe rida kapitalistlikka suurs- ja väike-

röövikuid avaldab erilist aktiivsusit Nõukogude-Benemaa vastu ning püiab ühiski väerinda luua Nõukogude walitsuse häwitamiseks.

Ei ole mingit kahtlust, et rahvuswaheline kodanlus kiilu tahab lüüa Wene töölisklassi ja talupoegade wahete.

Sellest filmipilgust peale, kui meie majandusline tõus algas, on kõigile selge, et ilma kodanlusele mitte wäga palju aega kasutada ei jää. Weel mõni aasta, ja kõigile on selge, et S. N. W. Riit on ärarõõmitatu.

Üldiselt on praegu siiski kui ka wälispoliitika alal taks wäerinda.

Sisepoliitika wäerindadeks on praegu:

1) tööstuse ülesehitamine ja 2) põllumajanduse tõstmine.

Wälispoliitika alal on mõõduandwad:

1) Lääne ja 2) Ida.

Misjalgune on seisuford neil wäerindadel?

Tööstuse wäerinnal areneb meie edasitungimine kogu liinil kiirelt, tormiliselt.

Põllumajanduses lubame meie osalist taganemist meie jõudude üldise ülekaalu juures. Seda kinnitawad wiimaste kongresside otsused, kui ka kogu walitsuse poliitika talupoegade küsimuses.

Maarentimise ja palgatöö tarwitamise õiguse andmine talupoegadele sifaldab eneses kahtlemata taganemise elemente. Kuid ei pea mitte unistama, et see nepi süwendamist maal tähendab. 1921. a. tegime meie ka linnas kodanlusele — wäikeettewõtjatele, kaupmeestele jne järelandmisi. Kuid praegu wõime eksiinata kinnitada, et need järelandmised meile kasulikud olid ja et meie neile järelandmistele järgewatest hädaohudest, mis kaunis kardetawad olid, siiski õnnelikult oleme üle saanud. Erakapital linnades ei ole meile enam mitte hädaohulik, kuigi ta weel raskusi wõib sünnitada.

Põllumajanduses on praegu nepi algajärk. Talupoegade jõukamatele kihtidele järelandmisi tehes, neile palgatööjõu tarwitamist lubades, wõimaldame me talupoegadele teatawat kogumist lisawärtuse omandamise läbi. Samuti annab ka maarentimise õigus teatawad wõimalused maid koondada. Kuid ei wõi unustada, et meil kõikjalguste abinõudega tarwis on põllumajanduse walmistuse jõudusi tõsta, tema

tehnikat arendada, elus- ning eluta-inwentaari täiendada, muidu ei ole maal wõimalik jõudude wahetorda ümber korraldada. Rehwade talupoegade toetamine jääb endiselt Nõukogude walitsuse ülesandeks.

Nii on siiski siiswäerinnal tööstuse alal üleüldine pealetungimine. Põllumajanduse alal kogume jõudusi, mis alaliselt kasvawad, kuid samal ajal lubame osalist taganemist, mis aitab meile mitmekümne miljonilise talupoegade hulgaga edasi tungida.

Wälispoliitika alal on seisuford järgmine: Lääne wäerinnal on jõudude ülekaal wastase pool. Komintern piab nii mõnestki riigis parteid kaitseawitutesse wiima, et wifale pitaldasele positsiooniwõitlusele ette walmistada ja osaliselt pöranda alla minema. Wastasel ei ole aga siiski nii palju jõudu, et otsekohe meile lööki anda.

Ida wäerinnal arenewad sündmused kiirelt. Meie läheneme otustawatele wõitlustele Hiinas, mis oma torda kaasa aitab Inglise imperialismuse aluseid Indias ja teistes afumaades tuntawalt wapuistada, wõib olla ifegi otustawalt ja lõpulikul imperialistide wõimu Idas häwitab.

Liikumist Hiinas ei suuda enam ükski kuulipilduja ega tank seisma panna. 400 miljoniline Ida on imperialistide tapariistade käftitajatest tugewam. Muudugi wõib wõitlus weel ford alla surutud saada, aga seisma panna ärganud Ida rahvuslist revolutsioonilist liikumist — see ei seisa imperialistide wõimuses.

Et Hiina liikumine imperialistidele katastroofiliseks wõib kujuneda — teiste afumaade rahvuslise liikumise peale mõju awaldada — ja et Hiina sündmusi Kominterni süüts aetaks, peab kartma ja ette walmistama imperialistide awalikule waenusawaldusele Nõukogude-Ida vastu.

Sellepärast on arusaadam, miks talupoegade küsimusele nii suurelatuslise tähtsuse anname ja miks meie nii laianlatusliste järelandmiste peale läksime. Otsustawal filmipilgul piab talupoegade enamuse meiega olema, siiski on revolutsiooni wõit kindlustatud.

Selles mõttes on uus majanduspoliitika wäiketalupeogadega Nõukogude-Idas mõõdapääsemata ja tarwilik. J. R.

AJALOOLISEL PÕÖRDĒPUNKTIL

Inglise ametiühisuste kongressil kõlas esimest korda — „Internatsionaal“.

Ajalehtede teade

Inglise ametiühisuste kongress, mis septembri algul Scarborough's (Skaarboroos) ära peeti, näitab juba väliseltgi teatud muudatust Inglise töölisteriikumis: nagu lehed teatawad, on kongressil esimest korda Inglise ametiühisuste ajaloos „Internatsionaali“ lauldud. Kongressi tööde ja otsuste juures peatades näeme seda muudatust veel palju selgemalt.

Inglise töölisteriikumisel on pikk iga selja taga; tal on oma rikas ajalugu, täis suuremaid ja vähemaidsid võitlusi, mis aga sisuliselt väga mitmekesise iseloomuga on. Oli aegu, kus töölisteriikumises õige rewolutsioonilik meeleolu walitses, nagu kuulsa chartistide (tshaa'tistide) liikumise ajal möödäläinud aastasaja kolmekümnendatel ja osalt veel neljakümnendatel aastatel. Kuid juba aastasaja keskel muutus see joon töölisteriikumise võitluses, ja ametiühisused kaldusid ikka enam ja enam puhtmajanduslisele alale, poliitiliselt ühe või teise kondonlise parteiga kokku leppides; ja alles paarkümmend aastat tagasi otsustasid nad uueste jälle iseiseiswalt poliitikasse astuda ning oma, töölisteriikumise esitajaid parlamenti saata.

Selle pika aja wältel on Inglise ametiühisused, wastawalt Inglise ühiskonna alalhoidmise iseloomule, ka ise kogu oma organisatsioonis ja eluawaldustes teatud wiisil sammeldanud ja kujutawad organisatsiooniliselt masinawärki, mis sada aastat tagasi ehitatud ja oma traditsiooniliste wõllide, rataste ja wäntadega äärmiselt pikaldaselt liigub. Ka waimliselt näis see sammeldus sügawale olewat juurdunud, sest isegi rasked wõitlused wiimastel aastakümnetel ja ikka ägedam kodanluse pealetungimine ei suutnud ametiühisusi nende sissetallatud roobatest lahkuma sundida. Küll tehti kongressidel nii mõnigi otsus, mis sotsialismuse põhimõtted ühel või teisel kujul õigeks tunnistas ja omaks wõttis, aga tegelikult ei muutnud see peaaegu millesgi ameti-

ühisuste wõitluse põhijooni ja taktikat — rewolutsioonilisest wõitlusestest hoidis ametiühisustesse organiseeritud tööliste kogu end hoolega eemale.

Muidugi ei tule seda seletada ainult wananenud organisatsiooniliste wormide ja alustega; peapõhjus selleks seisis ühiskondlikes tingimistes, nimelt selles asumaade rööwimises, mis Inglise kapitalile ta üleilmse jõu ja ulatuse andis ja annab ja mis ka töölisteriikumi teatud kihtisi lubas parema palgaga waos hoida. Kuna aga ametiühisustes just need paremapalgalised kihid eesotsas, juhtiwalt kohal liikusid, siis halwas see ametiühisustes igasuguse rewolutsioonikaldwuse. Inglismaa oli see, kus sündis mõiste „töölisaristokraatia“ ja kus kõneldi „neljandast ühiskonnaklassist“, wiimase all mõistes laiu madala palgaga kihtisi töölisteriikumi, wastandina töölisaristokraatiale.

Imperialistlik ilmasõda, mis nii mõnegi endise ühiskondlise wahekorra purustas, nii mõnegi mõiste muutis, tõi sügawa muutatuse ka Inglise töölisteriikumi seisukorda. Suur osa turgusi, kuhu Inglise tööstus oma saadusi oli wälja wedanud, jäi sõja laastamise tagajärjel suurel määral ostuwõimetuks; asumaadel ja poolasumadel oli sõja-aastate wältel kaswanud oma kodune tööstus, mis samati Inglise kaupade wastuwõtmist kitsendas; Põhja-Ameerika Ühisriigid, kui endine rikas ja otsujõuline turg Inglise kaupadele, oli küll weelgi rikkamaks läinud, aga ühtaegu ka oma tööstust sedawõrd tõstnud, et wabrikusaadusi ise wälja hakkas wadama.

See kõik pidi ennast tunda andma tööstuses, mis selle järele kui sõjatõustus lõppes, enese lõhkise küna ees nägi seiswat: lühikese õitseaja järel, mis waewalt aasta wältas, leidis Inglise tööstus, et ta saadustel turud puuduwad, ja — tuli kriis, mis tuhanded wabrikud, magasinid, weolaewad ja muid ärisid sulus ja enam kui miljoni töölisteriikumi ulitsale wiskas. Kõik katsed

sellest kitsikusest pääseda ja tööstust uueste õitswale jalale seada, talle uueste laialisi turgusi wõita, ei ole siamaani vähematgi rahuldawat tagajärge annud — töötatöliste arw ei kahane, waid kaswabgi weel hooti ja ulatab praegu miljoni ja weerandini, peale selle lühemat aega töötajad. Ja vähemalt niikaua kui Inglise kaubatarwitajate hulgas peaaegu puuduwad wõi tahaseina on surutud kaks esimese järgu ostjat — Nõukogude-Wenemaa ja Saksamaa — ei ole tõsist paranemist lootagi.

Kõik see olukord, millele weellisaks tuleb kapitalide hoogas kaswamine imperialistilise sõja ajal, mis nüüd wastawalt suuremat üldist kasusumma nõuab, kõik see kutsus wälja tööliste pinewama kurnamise, süwendas nende eksploateerimist, ajas kärpima tööliste palkasi, tegema märksa wiletsamaks nendegi tööliste seisukorda, kes weel töötasid. Mitmes suures tööharus on tööliste palga- ja elamisingimised wiimaste aastate wäljel weerandi ja koguni poole wörd wiletsamaks läinud. Ja see tagurpidi arenemine ei ole kaugelegi weel lõppenud; alles mõni nädal tagasi ähwardas Inglise rahwamajandust hiiglastreik, mis pidi lahti puhkema sellepärast, et kaewandusparunid oma orjade küllalt juba maha surutud töötasust weel osa maha tahtsid kärpida. See äiksepilw läks sedakorda küll mööda, sest walitsus, kes hädaohtlikku kokkupõrget kartis, weeretas maksu- maksjatele ligi 100 miljoni rubla kaela ja toppis selle raswase pala kaewandusparunite ahnesse kurku, neid ajutiselt sellega rahuldades. Aga kauaks sellest, loomulikult, ei jatku, kaua ei wõi ka elanikud seesuguseid wäljaminekuid kanda, ja uus — ning kahtlemata weel terawam wõitlus seisab warsti jälle ukse ees. Teistes tööstus- harudes ei ole seisukord parem; osalt on seal palgakärpimised läbi wiidud, osalt on see teoksil, osalt ligemal ajal oodata.

Kõik see ühes ennenägemata tööpuudusega, millele keegi lõppu ei näe, on wiimaks Inglise töölisteklassi rammestanud waimu raputama ja wirgutama hakanud. Sinna juure tuleb weel terve rida teisi põhjusi, mis ameti-

ühisustesse uut elu ja äratust on walanud. Tööerakonna lühike walitsusepukil erak mөөdaläinud aastal näitas selle erakonna täielist wõimetust töörahwa seisukorra parandamises ja purustas ühe pettekujutuse, mis sinna- maani ametiühisusi oli rewolutsiooni- lisest wõitlusteest eemal hoidnud. Macdonaldid ja Hendersonid olid küll wal- mis Inglise rööwkapitalile, Inglise ja asumaade tööliste kulul, kaugeil ilma- meredes uusi rööwkantsisi (sõjalaewas- tiku merebaasisi) asutama ja saatsid agaralt edasi Inglise töölisi Wäike- Aasias tapalawale, et aga Inglise öli- kuningatele suuri kasusid kindlustada ja uusi öliallikaid juure rööwida, aga töölistes kuulsid neilt ainult ilusaid — kõlksusi.

Teise, mitte vähem mõjuwa õpe- tunni on annud töölistele Inglise tagur- lise kodanluse poliitika Nõukogude-Liidu wastu. Inglise walitsuse, s. o. walit- sewa kapitalistideklassi poliitika on wiimastel aastatel, kus kapitaalidel kodu enam ruumi ega ala ei ole kasutoowalt „töötada“, selles seisnud, et tegewuseta kapitaali wälismaadele juhtida. See wõib kapitalistidele teatawa määrani wastuwõetaw olla, kuid Inglise töörah- was tunneb sellest wähe sooja wõi külma, et Inglise kapitaal nii- ja nii- palju „teenib“. Töölisteklass nõuab, et neid kapitaalisi nii kasutataks, et see otsekohe wõi kaudselt Inglismaa töö- rahwale tööd ja kõhutäidet annaks. Wõimalus selleks oleks teatud piirini olemas — Nõukogude-Liiduga lähema majanduslise ülesehitamise toetamise teel. Nõukogude-Liidule sootsatel laenu- tingimistel kaubamüümine wõimaldaks Inglise wabrikutele suuri tellimisi saada ja töölistele sedamööda ka tööd, nagu seda nii selgeste näitab hiljutine kiu- tööstuse masinate tellimine. Ja raha- lise laenu andmine Nõukogude-Liidu tööstuse ülesehitamiseks laiendaks kii- reste ja tuntawalt siinset turgu — Ing- lise kaupadele, mis jällegi Inglise töö- liste seisukorda aitaks parandada.

Kõike seda näeb, kõike seda tunneb Inglise töörahwas ja tunneb seda wal- lusaste oma turjal. Kaua püüdis kodan- lus — ja töölistaristokraatia, kuninga

külalised,* ühes temaga — tööliste arusaamist kõigest sellest poliitikast oma ajakirjanduse ja muu agitatsiooni silmaklappidega kinni matta, töölistele Nõukogude-Liidu kohta igasugust walet ja laimu ette kandes. Kuid ka need tõkkes langesid pikkamööda, kui õiged andmed töölisteni ulatasid ja viimaks tööliste eneste saatkond siin koha peal põhjalikult Nõukogude olukorraga ja tööga tutvunes.

Nüüd hakkab kõige selle arenemise wili, kõigi nende tegurite mõju nähtawale tulema — pikkamisi küll, samm-sammult teed murdes läbi sissejuurdunud traditsioonide ja angunud waadete, kuid siiski juba kindlas sihis — rewolutsioonilise klassiwõitluse poole. Scarborough kongressil wastuwõetud otsused loowad kõigepealt kindla aluse üleilmsele ühisele ametiühisuslisele liikumisele. Wormilisel makswaks tunnistasid ja kinnitades organisatsioonilist sidet Nõukogude-Liidu ametiühisuste kesknõukogu ja Inglise ametiühisuste kesknõukogu wahel, sidet, mis kannab esialgu nõupidamise laadi, purustab see otsus augu müürisse, mille oli loonud Amsterdam ametiühisuste Internatsionaal kapitalistlike maade ja Nõukogude-Liidu ametiühisuste wahele ja mis wõimatuks tegi üleilmse ühise wõitluswäerinna ametiühisuslises liikumises. Nüüd, kus üks tugewamatest ametiühisuste liitudest, Inglise organiseeritud töölistekogu, selle tõkke lõhkunud, ei jää teiste maade töölisühisused igatahes mitte kaua müüri taha ootama. Ja selles mõttes ei tähenda Scarborough kongressi otsused mitte ainult pööret Inglise töölisteliikumises, waid nad sünnitawad ajaloolise pööre ka ametiühisuste taktikas üleilmse ulatuses. Sellest päewast oleme ka wormilisel üleilmse ühise ametiühisuste wäerinna loomise teel, kuhu tegelikult juba wilmaste kuude wältel välja olime

jõudnud. Ja see on kahtlemata suur samm edasi tööliste wõidu poole.

Selle „wälistpolitikaga“ käsikäes käib ka ühise wäerinna loomine Inglise ametiühisuste eneste wahel, sise-misel wäeliinil. Siamaani on organisatsiooniline side ametiühisuste wahel, nende kesk-nõukogu, sisuliselt liig nõrk olnud, tõeliselt on see asutus küll enam „nõu pidanud“ kui üksikute ametiühisuste wäljaastumisi kokkõlastanud ja ühiselt juhtinud, mille tagajärjel ikkagi iga ametiühisus omapead talitas — kurnajate meeleheaks ja tööliste kahjuks. Nüüdne kongress astus ka sel alal tüki maad edasi, andes ametiühisuste kesknõukogule palju kaugeemale ulatawad wolitused ja kinnitades talle palju awaramad wõimupiirid töölistewõitluse korraldamises ja juhtimises kui siamaani. Ei ole kahtlust, et see uuendus Inglise ametiühisuslisele liikumisele annab selle ühtluse, selle keskkoonduuse, mis tal siamaani puudus ja mis ta — waatamata üksikute ametiühisuste suuruse ja tugewuse peale, — otsustawates wäljaastumistes nõrgaks tegi ja talle raskeid kaotusi tõi.

Muidugi, kõik need organisatsioonilised kindlustused üksi ei loo weel seda jõudu, mis wõidu annaks — selleks on tarwis et organisatsioonid ise läbi imunud oleksid rewolutsioonilise tahetega ja wõitlusewalmis olekuga. Kongressi otsuste järele on raske selle walmisoleku ulatuse üle otsustada, ja meie wõiksime pettekujutustesse ning eksiteele sattuda kui ainult oletada tahaksime. Mingit suurt ja järsku pööret ei olegi meil kongressist oodata, kes ju mitte seda meeleolu ei loo, waid teda ainult peegeldab. Ja selles mõttes on kongress meile siiski tähtis. See, mis kongressil nähtawale tuli, see pahemale poole tüürimine, sündis laialiste töölistehulkade pealesurumisel, millele kongressile saadetud juhtiwad tegeled sunnitud olid — osalt, wõib olla, wastu tahtmistgi — järele andma. Ja kui kongressi pahem tiiw üldse wäga jõuetult wälja astus ja kaugeltgi seda jõudu ära ei kasutanud, mis tal tagawaraks oli, siis on see just sellega seletataw, et kongressil, nagu harilikult, mitte tõsine lai töölistekogu esitatud

* Tööerakonna juht ja endine peaminister Macdonald oli weel hiljuti Inglise kuninga juures mõnda päewa külaliseks. Ei ole küll tarwis seletadagi, mis töölistel niisuguselt „juhilt“ oodata wõiwad. — Tuletan siin meele tuttawat „Snowjewi kirja“, seda jultunud prowokatsiooni, mis just Macdonaldi walitsuse ajal toime pandi, et Inglise töörahvast õigele wõitlusele keeramast tagasi hirmutada.

ei olnud, waid selle laia kogu meeoleu ja tahtmine ainult läbi juhtiwate kihtide murdeklaasi (prisma) nähtawale tuli — sellepärast ka nii loiult ja mitte küllalt teguwõimsalt. Aga et hulkade mõju ja meeoleu isegi sel määral ennast kongressil suutis tunda anda, see tõendab, kui wõimsalt ja sügawalt sünnib muudatus neis laiades hulkades, kes peagi enam sellega ei lepi, et nende tahted endid teiste suu ja käte kaudu awaldaksid, waid kes warsti ise otse-

kohe tegewusesse astuwad, et anda kuju ja wärwi oma püüetele ilma ühegi wahemeheta. Ja selles laialiste tööliste-hulkade rewolutsiooniliku waimu ja wõitlustahte kaswamises, mis läbi tungis kongressi traditsioonilistest tolmunud parukatest, näeme seda tõelist ajaloolist pööret Inglise töölisteliikumises, mis selle wanema tööstusemaa proletariaadi wiimaks wälja wiib laiale rewolutsiooniwõitluse teele ja — proletariaadi wõidule.

H. P.

PEREMEESTE LE

Maad mõõdetud täpselt ja arvatud õhk,
ka jagatud rahvad ja orjuserõhk . . .

Kül muidu kõik piirid ja osad on head,
kuid Nõukogu-Liiduga murravad pead:

„Kui mässulist Venemaad jätame nii,
siis varstigi orjadest oleme prii!

Kus Aasia mässulist mõtet vast saab,
mil põhjusel Afrika vastu meil aab?“

Kui küüniks te küüned nii kaugel' kui suu —
te võtaks maailmast kül päikse ja kuu.

Päev-päevalt teil väheneb voli ja pind,
päev-päevaga laieneb wõitluserind.

Teid jumal ei avita paganamaal,
ei kihvtised gaasidgi kristlasteraal.

Aeg vaagib ja vabastab Niiluse veed,
seab Siiami sillad ja India teed.

Läab lahti Kalkutta ja Kapimaa reid
ning vaba Gibraltar ei tunnegi teid.

Kuis võeti teilt Piiter ja Moskva, Tifliis —
nii võetakse Rooma ja London, Pariis.

V. Buk

Teadusteakadeemia isewalitsuse surwe all

Wenemaa teadusteakadeemia kahe-saja-aastase kestwuse juubelipidustuste puhul on sadades ja tuhandates kirjatükkides meele tuletatud selle asutuse üliwiljarikast tegewust. On mõõdamines nimetatud ka seda, et akadeemia liikmed eluaja peale walitawad ja oma ametist kõrwaldamatad olid, mispärast nad ka kõige raskemal isewalitsuse surwe ajal wõisid ja mõnikord tõeste julgesid walitsuse wasta sammusi astuda, mis arilikkudele surelikkudele lubamata olid; näitusena wõiks nimetada seda, kuidas mõne aasta eest surnud matemaatika-akadeemik A. A.

Markow — paarikümne aasta jooksul walitsuse iga alatuse ja rumaluse peale oma awalikkudes kirjades ja ülesastumistes wastas.

Oleks aga ekslik arwata, et isewalitsuse surwe teadusteakadeemia töö peale oma mõju ei awaldanud, waatamata akadeemikute kõrwaldamatuse peale. Esiteks leidis A. A. Markowi taulisi sõjakaid iseloomusi akadeemikute ulgas wäga ja wäga arwa. Teiseks, tunnistades akadeemikute kõrwaldamatust oma ametist, awaldas walitsus nende walimise juures oma mõju, iseranis nimetatavate presidentide ja

teiste juhatuseliigete kaudu, tihti akadeemia liikmeteks pannes isikuid, kellel kui ehk ka teaduslik väärtus ei puudunud, siis ometi akadeemia enese walimise ja arwamise wastu. Akadeemia presidendid olid aga kuni 1917. aastani, praeguse presidendi A. P. Karpinski walimiseni, kõik nimetatud, ja asusid sel kohal praeguse akadeemia abipresidendi W. A. Steklowi sõnade järele arilikult mehed, kes mitte kohta ei ehtinud, nagu wanasõna¹ nõuab, waid ümberpöörduvalt, keda see kõrge koht ehtis.

Nimelt asusid sel kohal tihti „rahwalgustamise“ ministrid, lõpetades kuri kuulsa krahw D. A. Tolstoiga; wiimaseks enne rewolutsiooni oli suurwürost Konstantin Konstantinowitsh Romaanow, kes ühtlasi oli akadeemia ilukirjanduse-auakadeemikuks,² mis amet sel samal ajal sisse seati ja millel teadusega midagi tegemist ei olnud.

Et kõik akadeemia otsused ülemusele presidendi kaudu kinnitamisele läksid, kui nad mitte presidendi enese kinnitada ei olnud jäetud, et ettëpanekuid akadeemia enese koosolekutele ka presidendi läbi tuli teha, siis on arusaadaw, missugust mõju president awaldab. Ei ole sellepärast ime, et walitsus selle koha peale inimesi ette waatlikult walis ja tihti niisugusi, kes mitte akadeemiaale auks ei olnud, waid otse äbiks, nagu seda pealemuu kihwtiselt ära märkis Pushkini trükimusta wäljakannatamata salmik „В Академии наук восседает князь Дундук“.

Olgu siin jutustatud mõni lugu selle üle, kuidas walitsus akadeemia walitud isikutele sinna pääsemist takistas ehk akadeemia otsuste elussewiimisele tõkkeid tegi.

Jutustust selle üle wõiks alata akadeemia esimestest eluaastatest, kust teada on, kuidas esimene Wene soost ja talupojaseisusest akadeemik M. W. Lomonossow, geniaalne mõtleja kõigil looduseteaduste aladel, akadeemia nimetatud juhatusesega ja selle saba-

rakkudega — sakslastest akadeemikutega — sõda pidas ja seda nii ägedalt, et teda wahe peal isegi ametist kõrwaldati. Aga peatame nende sündmuste peal, mis meile lähedamad ja meieaegsetes „kultuuralistes“ piirides sündisid.

Kui minewa aastasaja lõpul ilukirjanikka akadeemia auliikmeteks akati walima, waliti sinna peale teiste ka kirjanikud Korolenko ja Tshelow, kes omakorda walimiseks ette panid sel ajal äkitselt üleilmilise kuulsuse omandanud Maksim Gorki. Gorki saigi walitud ja teade selle üle ilmus ajalehtedes. Milgi põhjusel ei teinud akadeemia president suurwürost K. K. Romanow walimisele enesele takistust, ja alles peale selle, kui teade walimise üle oli ilmunud, tunnustati seda „Walitsuse Teatajas“ tühjaks; põhjusena Gorki kinnitamatajätmiseks nimetati seda, et Gorki poliitilise süüteu eest kohtu all seista. Selle walitsuse sammu tagajärg oli pealemuu see, et Tshelow ja Korolenko mõlemad endid akadeemia auliikme nimest lahti ütlesid.

Agas mitte üksi akadeemia auliigete walimise wahele ei seganud ennast akadeemia mitte-akadeemialik juhatus, waid tihti takistas ta ka akadeemia poolt märgitud teadusemeeste akadeemia pärisliigeteks walimist. Missugused põhjused sellejuures otsustawad wõiwad olla, näitab kuulsa fisioloogi Seetshenowi walimise lugu.

I. M. Seetshenow, Wene fisioloogiateaduse isa — praegu kannab Wene fisioloogiaselts ja tema ajakiri Seetshenowi nime, nagu arstideselts Pirogowi, keemikuteajakiri Mendelejewi nime — ja üleilmilise kuulsusega akadeemik I. P. Pawlowi refleksiõpetuse alustaja oli seitsmekümnendates aastates oma õpetusega ja sellest järgnewa filosoofialise ilmawaate poolt mitte vähem kuulus, kui praegu tema järelkäija I. P. Pawlow. Tema lõi esimesena õpetuse peaju mehaanilise tegewuse üle, wõitles metafüüsikalise „ingeteaduse“ wasta Kaweeliniga ja sai iseäranis kuulsaks oma kirjatööga „Ingelise tegewuse aineline alus“, mille tsensor poliitilises ajakirjas wiimase sõnani, kui ma-

¹ Не место красит человека, а человек место.

² Suurwürost tagus salmikuid ja tõlkis Schillerit ja Shakespeare'i „K. R.“ warjunime all.

terialismuse-ewangeeliumi, maha kustutas, mis aga tsensori punasest pliiatist täieste puutumata wõis ilmuda arstiteaduslises ajakirjas erapooletu, õigem tsensorile arusaamata peal kirja all: „Peaaju-refleksid.“

Ei ole enne ega pärast arstide eriteaduslisel ajakirjanumbril niisugust „minekut“ olnud, kui sel „refleksinumbril“. Missugust mõju Seetshenow selle töö ja oma isikuga seltskonnas, erildi õppiwa noorsoo peale awaldas, näitab üleilmilise kuulsusega Wene naismatemaatik Sofia Kowalewskaja (Stokholmi ülikooli professor) oma romaanis „Nihilistka“, milles kujutatakse, kuidas kuuekümnendate aastate uued ideed prowintsi mõisnikuperesse imbuvad Peterburist suweks isa juure sõitwa pikajuustega üliõpilase kujul, kes kuulutab, et „professor Seetshenow näitab, et mingit jumalat olemas ei ole, waid et olemas on ainult refleksid“...

Seetshenowi märkis akadeemia oma liikmeks walimiseks ja oli see walimine ka presidendile (wanade keeltega ullustajale koolides, minister krahw D. A. Tolstoile) wastawõetaw, kui mitte just walimise eel ootamata lugu ei oleks juhtunud: Seetshenow, kui lühikese nägemisega isik, oli krahwi uulitsal tere tamata jätnud, ja peale niisuguse kuri teu oli tema akadeemiasse walimisest rist läbi tõmmatud. Uwitaw on üles märkida, et Seetshenow oma üliuwitawates mälestustes puhtsüdamliselt selle äparduse üle rõõmustab, sest see takistanud teda „akadeemia nime reustamast“ ühe elementaarse wiaga, mis ta oma uurimistes iljem tegi...

1880. aastal saab akadeemias keemia-akadeemiku koht wabaks; juba sel ajal üleilmilise kuulsusega D. I. Mendeleewi kandidatuura panewad akadeemiale ette wastawa osakonna neli tähtsamat esitajat. Aga walimisel saab ta 9 äält poolt, 10 — wasta, wiimaste ulgas presidendi ja alalise sekretäri ääled. Wiimase osawõtmise äaletamisest tunnistati iljem seadusewastaseks, kuid Mendeleewi walimine sai takistatud, ehk küll akadeemia sellekohane osakond teda oleks walinud. Kui iljem terwe ilm Mendeleewi 70-aastast sünnipäewa pühitses, käinud

akadeemia president suurwurst K. K. Romaanow isiklikult jubilaril korteris, temale akadeemia auliikme nime pakumas, aga Mendeleewil lükkas selle „au“ tagasi.

Üheksakümnendate aastate algul märkis akadeemia oma pärisliikmeks fiisika alal kuulsa Moskwa professori A. G. Stoleetowi. Aga selleaegsel presidendil, samal K. K. Romaanowil oli oma kandidaat, Tartu ülikooli professori kohuste täitja, endine merewäehwitser, kes K. K. Romaanowiga ühel laewal oli teeninud, wurst B. B. Goliitsõn, kelle magistriwäitekirja seesama Stoleetow aasta warem Moskwa ülikoolis tagasi lükkas, missugune lugu teadusemeeste ridades palju kära tegi. Ehk küll Stoleetowi walimine otsustatud oli, läks siiski ootamata wurst Goliitsõni kandidatuur läbi. See mõjus Stoleetowi peale nii, et ta warsti suri. Õnneks wõib selles juhtumises juure lisada, et wurst Goliitsõn iljem wäga anderikast tegewust awaldas, nimelt maawärisemiste uurimise alal. Tema lõi Wene maawärisemiste uurimise jaamade wõrgu, lõi uued sellekohased riistad, mis üle ilma tarwitusele wõeti, oli rahwastewahelise sellekohase asutuse juhataja, ühtlasi mitte andeta administraator riigi rahapaberite trükkimise asutuse juhatajana, igatahes isik, kes akadeemiale iljem palju au tegi, kuigi ta walimise ajal oma teaduslise nimega mingit wõrdlust wälja ei kannatanud oma wastakandidaat Stoleetowiga. Kui kergeste oleks wõinud aga suurwursti tutwuse osaliseks olla lihtne mundrikandja ja sedawiisi akadeemiasse pääseda!

Kuidas „suurwurstlik“ walitsemise wiisi akadeemiale kahju tõi, näitab meteoroloogia-akadeemiku lugu. Sel kohal asus kaua aega akadeemik Wild, kelle energiat ja osalt loowatgi jõudu ei saa eitada, keda aga üheksakümnendate aastate alguks juba ajast maha jäänuks pidi lugema. Ammu juba pidas temaga sõda anderikkam Wene meteoroloog Odessa professor A. W. Klossowski. 1895. aastal oli H. Wild lõpuks sunnitud Wenemaa ilmajaamade wõrgu juhataja ameti maha panema. Akadeemia ainsaks kandidaadiks selle koha peale oli A. W. Klossowski,

aga jälle on K. K. Romaanow selle wasta ja seab tema asemel teise merewäehwitseri (pärastise akadeemiku M. W. Rōkatschow i) kandidatuura üles. Akadeemikud telegrafeeriwad Klossowskile Odessasse: „Sõitke kohe siia pre-dendiga läbi rääkima.“ Klossowski wastab: „Olen liiga waña selleks, et ennast ülemusele ette seadimas käia.“ Walitud saab Rōkatshof. Mõni aasta iljem lük-kas ta weel korra akadeemia waliku wanaduse pärast tagasi.

Kõik need lood on wiimaste aasta-kümnete jooksul sündinud akadeemia ühel serwal. Külap sellesarnast juhtus ka teistel teadustealadel. See näitab, kuidas ka pealtnäha ja seaduslikult „wabas“ asutuses ülemuse surwe ennast tunda andis.

Niisama wõib jutustada lugusid selle üle, kuidas walitsuse mõju terve aka-deemia ettewõtteid wõimataks tegi.

Wene kirja wiis on akadeemia sünnitus. Esimised alused sellele pani Lomonossow XVIII aastasajal, lõpu-liku kuhu talle andis akadeemik Grot XIX aastasaja teisel poolel. Kuid alati on kiwinenud kirjawiisi wasta protesti awaldatud. Ё-tähe tarwitamise wasta on alati waieldud ja nimelt ka kõige tõsisemate keeleteaduse-akadeemikute poolt, kes tunnistasid, et see täht Wene kirjawiisi pearaskuseks on (Wostookow, Boethlingk, Grot, Sobolewski) ja wälj-rääkimisel e-st millegagi lahku ei lähe. Ё-ärajätmise poolt on seitsmekümnen-datest aastatest peale Grot, Wostookow, Sresnewski, ja akadeemia trükib 1881. aastal mitu raamatut ilma selle täheta. Ø kohta kirjutab Grot weel warem, et aeg käes on seda Wene aabitsa mono-polisti wälja kihutada.

1904. aastal asutab akadeemia kas-watusteadlaste, ajakirjanikkude ja kooli-meeste osawõtmisel komisjoni Wene kirjakeele lihtsastamiseks, ja see komis-jon praeguse lihtsastud Wene kirjawiisi wälja töötasgi. Aga „Rahwawalgustuse-ministeerium“ ja osa ajakirjandust, ise-ärani „Noowoje Wreemja“ mõistsid uue kirjawiisi ukka, traditsiooni ja Wene keele puhtuse alaloidmise seisukohalt.¹

Alles peale oktoobrirewolutsiooni pan-nakse uus kirjawiis sunduslikult maksma (ajutine-walitsus ainult lubas ja soowitas teda tarwitada).

Umbes niisamasugune saatus oli uue kalendri maksmapanemise katsel. Juba Peeter I käskis seda küsimust kaalumisele wõtta,¹ ja juba XVIII aasta-sajal asutati akadeemia juure selle-kohane ametkondadewaheline komisjon, mis suure kogu materjaalisi küsimuse üle kogus.

Uue kalendri wasta toodi ette palju takistusi, peasjalikult kirikuwõimude poolt. Pobedonostsew suutis weel siis reformi kinni pidada, kui juba mõistuse seisukohast enam midagi tema wasta ei suudetud üelda. Juba õige wanades kalendri komisjoni protokollides leidub arwamine, et see küsimus wäga keeru-line on, mida wõib otsustada kahel teel: kas õige pika ettewalmistuse ja materjaalide kogumise ehk rewolutsiooni teel. Tõeline elu ühendas mõlemad need teed: poolteistsada aastat koguti materjaalisi ja alles rewolutsiooniwalit-sus suutis 1918. aastal uue kalendri maksma panna sellesama akadeemia kaastegewusel, kelle kalendrikomisjon ennerewolutsioonilise ajajärgu wiimastel aastatel enam koosgi ei käinud, nähes et terwed kogud materjaalisi tegelikult midagi ei tõuta, kuni walitsus kiriku mõju all olles asja wasta on.

Kolmanda suure elulise tähtsusega uuenduse — rahwastewahelise küm-nendikumõõtude — tarwitusele wõt-mise lugu kujunes niisama nagu eel-misedgi. Akadeemia tõstis ammust ajast äält rahwastewaheliste mõõtude kasuks, mil alal iseärani akadeemik Jakobi wäsimata tegew oli. Sihikindla tege-wuse selles küsimuses algas akadeemia 1859. aastal, mil „Rahwuswahelise küm-mendikumõõtude laialilautamise seltsi“ Inglise osakond akadeemia poole selle-kohase kutsega pööras. 1867. aasta Pariisi wäljanäitusel oli akadeemik Ja-kobi sellekohase rahwastewahelise komitee esimeheks ja töötas sellest ajast rahwastewahelises ulatuses selle uuen-duse kasuks. Alles tänawu saime jällegi

¹ See ei takistanud aga „Noowoje Wreemjat“ ammust ajast saadik trükkima osa oma lehte ilma Ё-ta.

¹ „Лучшего“ ради согласия с народами евро-пейскими в контрактах и трактатах“ — Peetri enese sõnad.

rewolutsioonilise walitsuse sundusliku määruse kaudu nii kaugele, et uus mõõtuadesisteem maksma pandi, mis weel nii mõnelgi „kultuura-maal“ ei ole sündinud.¹

Ka wiimased lood näitawad, kui wähe isewalitsus mõistuse ja teaduse nõuetest oolis, kuidas kõige elulisemad nõudmised, mille eest riigi kõrgem teaduslik asutus wälja astus, paberile jäid, kui walitsus neid ei tuetanud. Ja see walitsuse tuetus puudus akadeemia ettewõtetel õige tihti.

Prof. J. Depman

Tähtsamad Wenemaa akadeemikud

Karpinski Aleksander Petrowitsh,

geoloog, akadeemia president. Tema, kui teadusemehe wäärtust näitab see, et Pariisi teadusteakadeemia talle 1921. aastal, seega Wene-Prantsuse wahekorra terawuse ajal, oma Cuvier (Küwjece) auinna andis, kuulsa Emil Haugi komisjoni ettepaneku peale.

Karpinski on 80 aastat wana. Arusaadaw, et ülekolus oleks niisuguses eas ja niisuguste wwidega teadusemeest suure asutuse jookswate asjade ajamiseks tarwitada. Kui teda akadeemia ja teaduse jookswaks tööks tarwitatakse, siis ainult neis juhtumistes, kus isearalist mõjuwat illesastumist waja on. Selle wastu ei puudu ta ühelgi teaduslikul koosolekul, mille kõneaine kaudseltgi tema wwide piiri kuulub, ja neil koosolekutel kirjutab mitukümmend sulge omale üles iga sõna, mis see loodusteaduste patriark ütleb. Peale selle on moodiks saanud teine wiis A. P. Karpinski ilmapiirila teadmistevalda ära kasutada. Et ta õige wähe kirjutab, mispärast 99/10 sellest, mis ta kirjutada wõiks ja mis hõikide looduseeadlaste kõige elawamat uwi ära teeniks, kirjas awaldamata jääb, sellepärasi koguwad iga päew tunniks-paariks tema juure looduseeadlased, kes oma töödest ja plaanidest jutustawad, et A. P. Karpinski märkusi oma kawatsuste kohta wälja kutsuda. Jutustatakse, et neil koosolekutel niisuguse tähelepanekuga allpea sõnu kuulatakse, mis meele tuletab Plato, Aristotelese ja teiste muinasaja mõteteadlaste koolisi Atheena aedades.

¹ Kui ma ei eksi, siis ütles üks praeguse aja kuulsamatest matemaatikutest, Prantsuse akadeemik Borel ühel awalikul koosolekul iljuti, et „meestrimõõtude tulewiku peale praegusel ajal mitte enam nii lootusetu ei tule waadata, sest kui Siam, Persia, Honolulu ja Niam-Niam meestrimõõdud tarwitusele on wõtnud, siis ka Inglismaa seda wiimaks teeb“.

Steklof Wladimir Andreejewitsh,

teadusteakadeemia abipresident. Ilmakuulus matemaatik, wiimase üleilmlise rahwuswahelise matemaatikukongressi (täname Kanadas) abipresident, kus ta mitme kõnega üles astus ja Toronto ülikooli poolt weel ühe doktorinime sai. Ta on palju kirjutanud, peasjalikult Prantsuse akadeemia ja ülikoolide kirjades pea kõigis puhta- ja rakendus-matemaatika alades. Isearalise tähtsusega on tema „theorie de fermeture“ ja matemaatikaline füüsika, mis kuuluwad klassikaliste põhitööde ulka omal alal. Nii-sama klassikalised on tööd mehaanikas ja interpolatsiooni teoorias, millel suur tegelik tähendus. Akadeemia füüsika-matemaatika-instituudi juhatajana on ta mitmel alal palju uusi mõtteid liikuma pannud. (Eelwõsi riista teooria, Kurski kub. uurimine, jääaegade põhjus jne). Peale kadunud Poincaré ei tea teist matemaatikut, kes nii laialisel ulatusel loowat tööd teeks.

Steklowi kõned laiale publikumile (Ljapunowi, Tshebšchowi, Lord Kelwini ja Poincaré mälestusekõned), intiimsed terwitusekõned A. P. Karpinskile ja I. P. Borodinile, tema matemaatikalised käsitused majandusteaduses awaldawad laia teadusliku silmaringiga filosoofi.

Oldenburg Sergei Feodorowitsh,

teadusteakadeemia alaline sekretär. Teadusteakadeemia mikroob — pisielukas, kellest akadeemia iga ettewõte alguse saab ja tuetust leiab. Imestamisewäärilise töowõimega inimene, kes kümned aastad kõikidest Wene kultuuraelu-awaldustest osa on wõtnud ja neid taga õhutanud. Tema igaaastased aruanded teadusteakadeemia ja selle 1001 asutuse tööst on kõige paremad Wenemaa kultuurilise elu ülewaated. Ta on Sanskriti keele akadeemik, oli warem selle aine professor Peterburi ülikoolis. On mitu uurimisereisi Kesk-Aasiasse toimetanud, peale muu seal ülesleitud maaluse linna uurimiseks, kust määratu rohked kunstitööded ja kirjad tundmata keeles kaasa tõi. Seni teaduses tundmata surnud keele kirjadele leidis Peterburi ülikooli linakeele professor Iwaanow wõtme. Peale terve akadeemia teadusliku tegewuse juhib Oldenburg kodukoha uurimiste asutuste bürood, Aasia muuseumi, Liidu rahwuslise koosseisu uurimise komisjoni ja weel kümneid teisi asutusi.

Fersman Aleksander Jewgenjewitsh,

mineraloogia-akadeemik. Ilmarwuta uurimisereiside tegija kõikidesse Wenemaa osadesse, suur kalliskiwide ja nende tehnika tundja, uwitawate rahwalikkude teaduslik-filosoofialiste raamatute autor. Wõtab lähedalt osa akadeemik Wernadski, akadeemia teise mineraloogia esitaja tööd uue teaduseala — geokeemia loomisest, mille ülesandeks on maakera wanadust ja arenemisekäiku maapinnas leiduwate mineraalide järele määrata ja mineraalide eneste tekkimist selstada. Akadeemik Wer-

TEADUSTEAKADEEMIA 1725—1925

АКАДЕМИЯ НАУК

L. L. BLUMENTROST

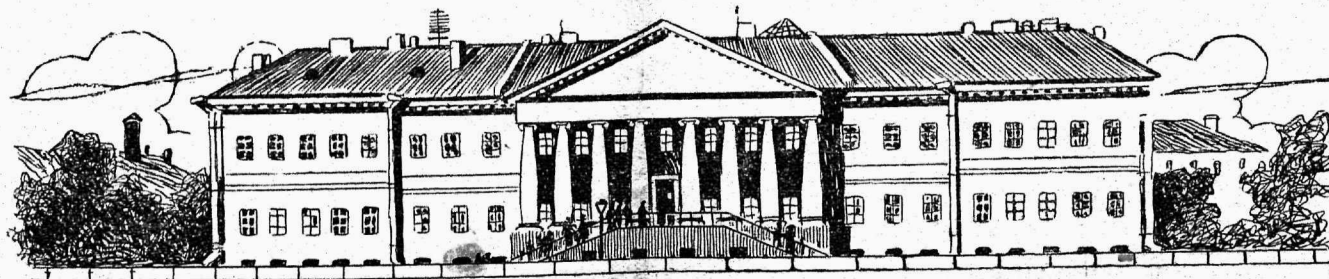
Esimine teadusteakadeemia esimees
Sündis 29. okt. 1692, suri 27. märtsil 1755

M. W. LOMONOSSOW

Esimine Wene füüsik, keemik, filoloog
(1712—1765)

A. P. KARPINSKI

Üleliidulise teadusteakadeemia
esimene walitud esimees

TEADUSTEAKADEEMIA OONE WASSILI SAAREL

nadski peab selle uue teadusearu üle mitmendat aastat ettelugemisi Pariisi ülikoolis. Siinse teaduste-akadeemia määratu suurt mineraloogiamauseumi luuakse praegu ümber geokeemia ideede põhjal, nõnda et see aruldane asutus peab kujutama näitlikult mineraalide arenemist ja maakera minewikku. Peale paljude muude kohustuste seisab A. J. Fersmani peal akadeemia ühe suurema ettevõtte — liidu loodusliste rikkuste uurimise komisjoni juhatamine.

Koni Anatoli Feodorowitsh,

ilukirjanduse-akadeemik. Kuulsam Wene kohtutegelane, end. senator, riiginõukogu liige, suurem kõne- ja stiilimeister. Kohtutegelasena sai kuulsaks Weera Sassuulitshi protsessis (1878), keda kindral Treepowi peale laskmises süüdistati. Asja arutati Peterburi ringkonnakohtus, mille esimehiks sel ajal Koni oli. Ta juhatas nii erapooletult koosolekut, et wannutatud mehed Sassuulitshi õigeks mõistsid. Et Koni mitte ametist lahkumise palwet sisse ei annud, ehk seda küll oodati, siis kõrwaldati ta tegewast elust senatisse nimetamise teel, kus teda tsariwalitsus tegewusest eemal pidas ja senati departemangu istumistele mitte ei kutsunud. Tema sulest on ilmunud neli paksu köidet mälestusi: „Eluteel“ ja terve rida raamatuid oma kuulsate kaasaeglaste üle, keda ta isiklikult on tunnud (Dostojewski, Turgeenew, Tolstoi, Gorbunof, W. E. Solowjof, Saawina ja palju, palju teisi), kõned Puschkini ja raamat inimese-armastaja dr Haasi üle.

Tshebõschof Pafnuti Lwowitsh,

matemaatika-akadeemik XIX aastasaja teisel poolel. Jättis sügawad jäljed teadusesse oma töödega ühenäulsuse õpetuses, interpolatsiooni teoorias, mehaanikas. Algas oma teaduslikku tööd praktikaliku mehaanika alal, uuris tuuleweskide otstarbekohasemat ehitust ja teisi praktikaliku mehaanika küsimusi, mis teda töid täieste uute puhta matemaatika peatükkide loomisele ja üleüldisele põhjusemõttele, et „praktikamees ainult siis wiljakalt töötab, kui ta praktika küsimuse peale sügawa teooria pilguga mõistab waadata“, püüdes „wõimalikult wäheste abinõudega wõimalikult suuri tagajärgi kätte saada“. Uuemad Euroopa matemaatika-ajakirjad on tihti peale täidetud töödega, mis Tshebõschofi ideesi arendawad. Oma sügawaid abstraktilisi teooriaid tarwitas ta kõige elulisemate küsimuste otsustamiseks: lõi rehkendusemasina, tugitooli, mis inimese jalgade wiisil astub, kõige otstarbekohasema kaardi joonistuse wiisi, matemaatikaliku riiete ja saapanahkade lõikamise teooria ja palju muud. Oli Pariisi akadeemia pärisliige, missugune au wäljamaalastele pea kunagi osaks ei ole saanud.

Lomonossow Mihailo,

esimine Wene soost akadeemik, kes jäädawad jäljed järele jättis füüsikas, keemias, mineraloogias, geoloogias, Wene kirjanduses ja keeleteaduses, kunsti ajaloo, mees, kellele XVIII aastaja keskpaigas olid omased paljud meieaja

teaduse ideed (aine ja energia kadumatause mõiste, praeguse füüsikalise keemia põhimõte, praeguse geoloogia ja mineraloogia ideed), kes ühel ajal Franklina 1753. aastal piksewarda üles leidis (mis katsete juures Pärnu mees akadeemik Richmann oma elu kautas), kes wärwiliste klaaside walmistamise kunsti ja mosaik-piltide walmistamise nii kõrgele järjele tõstis, et tema pildid tänini imestust äratavad, ja kes, tulles jala mitmetuhande wersta kaugusest külapoisina Moskwasse õppima, ja peale selle wäljamaal ennast täiendades, terve elu aja ägedad sõda pidas nende wäljamaalaste akadeemikute wasta, kes teadust ja akadeemiat oma tsunfti asjaks püüdsid teha. Kõige uuitawam Lomonossowis on ehk tema üleüldine teaduslik ilmawaade, mille alla tänapäew kõige edulisem teadusemees wõib kirjutada. Tema nõuab, et ta ei oleks ainult käsitööliseks, keda praktika ülesanded ükski uuitawad, kuid et ta samal ajal ei õljuks puhtateooria mõttepiltides. „Kes tahab keemia tõdedesse tungida, peab esmalt mehaanika kätte õppima. Mehaanika õppimine nõuab matemaatika tundmist, sellepärast peab see, kes keemiat tõsiselt õppida tahab, ästi matemaatikat tundma.“

„Kui need, kes päewad otsa suitsu ja nõe sees kobatsewad, kelle ajudes segadus walitseb suurest ulgast läbimõttemat katsetest, waewaks wõtaks enne matemaatikute seadusi tundma õppida, suudaks nad kahtlemata sügawamalt loodusesaladustesse tungida.“

„Ei ole waja niisugust keemikut, kes ainult raamatute lugemisest selle tarkuse omandas, waid niisugust, kes isiklikku osawust keemikatsetes oolega on arjutanud, aga ka mitte niisugust, kes ehk küll musttuhat katseid on teinud, aga tähele ei mõistnud panna neid nähtusi ja muudatusi oma katsetes, mis loodusesaladuste seletuseks wõiwad olla.“

Ei wõi üelda, et meelepawilgi kõik kirjeldawate looduseõpetuste esitajad nende põhimõtete arusaamisele oleks jõudnud.

Euler Leonhard,

suurem matemaatika esitaja akadeemias kaheksa aasta jooksul ja kõikide aegade üks suurematest matemaatikutest. Sündis 1707. aastal Baselis; Peterburi sõitis Tallinna kaudu 1727. aastal. Mitte ühte akadeemia tööd wäljannet ei ole sellest ajast olemas ilma Euleri ühe wõi mitme tööta, millede ulgas ühtegi ei ole, kus puuduksid uued mõtted. Kõik puht- ja rakendusematemaatika alad, mehaanika — teooria ja praktika —, astronoomia, muusika teooria, kaartide joonistamine (selle töö juures kautas Euler teise silma), kommertsrehkendus elukinnituseküsimustega ja palju muid alasisid tuletawad igaweste Euleri nime meele. Tema tööde kogu wäljaandmine, mis rahwuswaheliseks asjaks on tehtud, ei ole suutnud kuigi suurt osa tema teaduslisest pärandusest kättesaadawaks teha. Ligi kakssada aastat uuritakse tema töösi ja ikka leitakse neist uusi ideesi, rääkimata sellest, et ta teigest küllast üks praeguse kõrgema matemaatika põhjajajatest on inimesesoo kõigesuuremate esitajate Newtoni, Leibnizi ja teiste kõrwal.

1740. kuni 1766. aastani asus Euler Berliinis sealse akadeemia liikmena, 1766-st aastast kuni surmani 1783. aastal uueste Peterburis, järele jättes ligikaudu 1000 teaduslikku tööd, mille ulgas ei ole ühtegi väärtusetat.

Blumentrost Laurentius,

akadeemia esimene president, Peter I ihuarst 1718. aastast. Tema peale pani Peeter kohustuse esimisi akadeemikuid kutsuda ja korraldust luua. Kui ta ka teaduses jälgis järele ei ole jätnud, ometi wõis ta enese üle õigusega 1725. aastal kuulsale mõttetargale Wolfite kirjutada: „Akadeemia wõiks omale küll leida palju kuulsamat ja teadusliselt palju kõrgemal seiswat presidenti, aga ma kahtlen selle juures, kas ta wõiks leida presidenti, kes suurema oolega ja armastusega tema õitsemise eest oolitseks“ ...

1733. aastal kõrwaldati ta oma ametist, kuna ühe naissuurwürsti surma tema puuduliku arstimise süüks pandi; alles 1742. aastal, Peetri tütre Jelisaweeta walitsuse ajal, pääsis Blumentrost jälle mõjule ja nimetati iljem asutatawa Moskwa ülikooli kuratoriks. Tema isiku iseloomustamiseks wõib olla fakt, et ta ühe oma pärisorja tohtriks õpetas, kes iljem Göttingeni ülikooli doktori diplomoi sai. Niisugune wahekorid oma orja wasta oli selle aja kohta täieste kuulmata asi.

Akadeemia auliikme M. Gorki walimise tühjakstunnistamise lugu

M. Gorki akadeemia auliikmeks walimise tühjakstunnistamine sündis järgmistel oludel.

Siseminister Sipjaagin kandis keiser Nikolai II-le aruande M. Gorki walimise üle ette. Selle ettepaneku peale kirjutas Nikolai: „Enam kui algu-pärane.“

Teadmata on, mis tagamõte Nikolail sellejuures oli, aga rahwawalgustuse-ministeeriumis saadi sellest nõnda aru, et keiser selle oma pealkirjaga enda rahulolematust akadeemia teguwiisi üle awaldas. Sellest tegi minister tarwilikud järeldused.

9. martsil pöörab rahwawalgustamise-minister akadeemia presidendi suurwürst Konstantin Konstantinowitshi poole järgmise usalduskirjaga:

„Keiserlik Kõrgus!

Keisri-ärra arwas eaks minule kõige-kõrgemalt käsku anda, et lähemas „Walitsuse Teataja“ numbris keiserliku Teaduste-akadeemia poolt järgmise sisuline

seletus ilmuks: „Asjaolude tagajärjel, mis keiserliku Teaduste-akadeemia Wene keele ja kirjanduse ja ilukirjanduse osakondade ühendatud koosolekul teada ei olnud, saab seega kirjaniku Aleksei Maksimowitsh Pesshkowi, warjunimi „Maksim Gorki“, Akadeemia auliikmeks walimine tühjaks tunnistatud, kuna tähendatud isik kriminaal-kohtupidamise seaduse paragrahw 1035. põhjal uuri-mise all on.“ — Sellest Teie Keiserlikule Kõrgusele teatades, palun Teid Keisri kõige-kõrgema tahtmise täitmiseks tarwilikka sammusi astuda.“

„Tarwilikud sammud“ ei jäänud „tema keiserliku kõrguse“ poolt mitte tegemata. Juba 10. martsil ilmus ülemaloodud seletus „Walitsuse Teatajas“ ja pealegi, mis peaasi oli, jämeda pealkirja all: „Teaduste-akadeemia poolt“.

Gorki oli sedawiisi akadeemiast kõrwaldatud, aga skandaal ei lõppenud sellega, waid algas alles peale, ja nimelt sellest jämedas kirjas awaldatud pealkirjast, sest akadeemikutele tuli see teadaanne „Akadeemia poolt“ nagu wälk selgest taewast.

Juhtus pealegi nii, et kuulutus „Walitsuse Teatajas“ 10. martsil ilmus ja 11. martsi peale arilik akadeemia üldine koosolek langes. President teatas akadeemikutele selle üle, mis sündinud. Akadeemik Markowil, kes koosolekul küsimust üles katsus wõtta, suluti suu kinni.

Küsimuse põhjusemõttelise külje wõttis kõne alla akadeemia auliige W. G. Korolenko. Tema nõudis uueste akadeemia üleüldise koosoleku kokkukutsumist, et M. Gorki walimise tühjakstunnistamise küsimust arutusele wõtta. Kui seda ei tehtud, pani ta akadeemia auliikme nime maha. Sedasama tegi ka A. P. Tshelow.

Kuidas Korolenko selle „Gorki wahetuhtumise“ peale waatas, awaldas ta oma kirjas teisele akadeemia auliikmele D. N. Owsjanikowile, kes 1917. aastal, kui Gorki iseenesest tsaariwalitsuse langemisega akadeemia auliigete ulka tagasi tuli, ka Korolenkot kutsus tagasi akadeemiasse astuma, milleks talle üheääleline walimine kindlustatud oli.

Korolenko kirjutas sel puhul:

„... Kallis Dmitri Nikolajewitsh, asi seisab järgmises. Mina ei astunud akadeemiast wälja mitte sellepärast, et tsaar Gorki walimist ei kinnitanud. See oli tema, see, on endise tsaari asi ja tegu.

Endise riigikorra ajal oli ju ikka nii igal pool ja igal ajal, et keegi kedagi kinnitamata jättis: kuberneerid ei kinnitanud ühtegi, ministrid teisi, keisrid kolmandaid. See oli selleaegse korra wormilik õigus ja selle all pidi terwe Wene-maa kannatama. Ei tunnud keegi sellest iseäralist aawamist, mille wasta iseäraliselt protesteerima oleks pidanud.

Meele tuleb teine sellesarnane lugu, mis just sellepärast meeles seisabgi, et ta meie omale sarnane on. Berliini akadeemia walis minewal aastasajal professor Siebeli oma liikmeks, keiser ei kinnitanud seda walimist. Kui akadeemikud sel puhul Siebelile oma kaas-tundmist awaldasid, wastas wiimane: „Õnnetus ei ole mitte nii wäga suur. Oleks palju kurwem lugu, kui keiser walinud ja akadeemia kinnitamata oleks jätnud.“

Niisama tähtsuseta õnnetus juhtus ka Gorki kinnitamatajätmisega. Oleks sellest kinnitamatajätmisest arilikul teel teada antud, „kõigekõrgemal nimel“, oleks ma seda nagu kõik teisedgi, lihtsalt ära kuulnud ja temale mitte ise-

äralist tähendust annud. Kahjuks ei teatatud asjast mitte tsaari, waid akadeemia enese nimel. „Walitsuse Teatajas“ kuulutati wälja, et meie walisime Gorkit ilma et oleksime teadnud tema peal olewast poliitilisest süüdistusest, ja et meie sellest teada saades oma walimise tühjaks tunnistasime. Seda toimetati niisugusel mõedul oolimatalt, et meilt ei küsitudgi, kas meie tahame tsaari kinnitamatajätmise tegewust enese peale wõtta wõi mitte. Siit algas juba „õnnetus“ peale ja ainult selle oolimata teguwiisi wasta ma protesteerisingi.

Tsaar wõis kinnitamata jätta, niipalju kui talle meeldis, aga ma ei wõinud lubada, et ta oma wägitegusid sel alal minu nimega kinni kattis.

Teie peate minuga nõus olema, et minu poolt järjekindluseta oleks, kui ma nüüd akadeemiasse tagasi tuleksin ja sellega minu protesti põhjuse kõrwaldatus tunnistasin peale selle, kui ajaloo kõik on tsaari kõrwaldanud...“

Nõnda käis W. G. Korolenko wastus, milles ta tagant järele akadeemia koosseisule, peale protesteerija A. A. Markowi, kibedat tõtt suu sisse ütles.

Ja akadeemia ilukirjanduseosakond, mida Korolenko oma osawõttega ei tahtnud ilustada, ei saanudgi peale selle enam jalgu alla, nii et temast laiemate ringkondade mälestusesse peale Gorki loo waewalt midagi järele jääb.

Asumised

Kuis käib me läbi asumise ajal,
kuis korraldame endid endisel mõisarajal
— meil pole palju kiita, pole laita ka.
Üks wõit: meil pole tiwa, tandu — selge maal

Meil' anti mõisa küün ja noonatare,
näe, seal wast seisab alles ahjuware, —
sealt toome teliskirwa. Küll on tööd!
Me ehitame hooned päewad, vööb.

Meil pole masinaid, ei sahku; karjaloomed
wähe,
seepärast põllutöö meil labusalt ei lähe.
Kuid, õnneks, esimised aastad maksupriid —
nii itka otjad otjadega kofku wiid.

Saats kõik need pered ühe mütsi alla,
siis ülevõ me oleks waewast walla, —
meil hoonefesi nõuab iga seitsmes tiin,
kuid ühed hooned aitaks küllalt siin.

Saab tare walmis, waja sahka, ätte...
weel palju muud, mis aitaks wõidumärke.
Küll kõite saats me ühenduse jõul,
kuid üheaawal — mitte milgi nõul.

Ei aita eraomanduse hooled,
ei kaugele wii weerandid ja pooled.
Me toome traktori, meist saab kommuun, —
kõik peenrad kofku künnab raudne ruun.

W. Buk

TALLINN VALMIS

Ei võinud varem valmis saada,
sest Eesti haldjad Lasna mäest
tall' andsid vet, ka isu aada
võis koorukestel Uku väest.

Kaks külge igal sakramendil.

Tõest Tallinn valmis, nagu näib:

Leib-räime pandis, kilu rendil
ja Inglismaale jooma käib.

Nüüd haldjad acti alla orgu
(ju Lasnamäel on Briti pür),
ka toitja tõmbab saba sorgu
ning vaevleb Võhandul kui hiir.

A. MEN

Narwa „Kiir“ ja tema kägistajad (Järg)

Sotsialdemokraatline kihutus-
töö.

„Kiir“ (Narwas 2/VII) juhtkirjas „Kapital ja töölised“ märgib üles tööliste kui kapitali orjade väljapääsemata seisukorda ja kutsub neid ühinemisele, et kapitali poolt ülesseatud wõrgust wabaneda. „Ehk see küll palju waewa nõuab, kuid ei wõi ometi igaweste orjaks jääda. Iseteadwuse kaswamisega hakkab tööline aru saama, et tema ja kapitalisti huwid lahku lähewad, töölises tärkawad selgemad mõisted elu ülesannetest ja sihtidest ja siis ei lepi ta enam sellega, et kapital teda orjastab ja automaadiks muudab.“

Sellesama numbri juhtkirjas „Äriteenijate - kongress“ pahan dab leht nende ettewaatuseabinõude üle, mis poliitsei poolt kongressi wasta tarwitusele on wõetud. „Praegusel ajal on kaupluseteenijate-kongressil seda suurem tähendus, et töölistekongressid mitte wõimalikud ei ole. Administratsioon püiab, nagu ikka, ka sedagi kongressi kahju taks teha. Juba kongressi esimesel päewal lõpetas poliitsei koosoleku sõnade „sotsialismus“, „marksismus“ ja „proletariaat“ tarwitamise eest, sellepärast on wäga wõimalik, et kongressi kawatsustest paljud täitmata jääb. Kuid mõtete wahetamine kongressil ja nende laialilautamine ajakirjanduse kaudu üle terve Wenemaa tasub kuhjaga ära kõik need raskused ja tagakiusamised, mille osalisteks kongressi algatajad kauaks ajaks saawad.“

Üksgi neist takistustest, mis kongressile ette weeretatakse, ei awalda mõju äriteenijate peale. See kõik näitab weel kord, et äriteenijad ühinema piawad, et ühendatud jõul po-

litilisi wabadusi oma le kätte wõita.“

Wiimased riad on trükiasjade-peawalitsuses alla kriipsutatud ja NB märgiga äärel ära tähendatud.

Need märkused, mis kellegi wabatahtliku nuuskuri sulest tuliwad, saadetigi ühes „Kiire“ numbriga M. I. Pukitsa kätte otsuseandmiseks, nagu eelmine kiri näitab.

„Kõrgestsündinud Martin Iwanowitsh“ tõlkis otsuse asemel mõlemad kirjatükid terwelt Wene keele ja lisas peale selle weel juure „Kiire“ „Toimetusele saadetud kirja“, mille üle tema arwamist ei küsitud.

Pukitsa tõlkes on alla kriipsutatud ja wastawate nuhtluseeaduste paragrahwide äratähendamisega märgitud järgmised kohad:

Juhtkirjast „Kapital ja töölised“ —rk— („Kiir“ nr 72 (108), teisipäewal 2. (15.) juulil 1913):

„Praegune kapitalistline kord ei koori ega rõhu töölisi mitte ainult sellega, et ta töölise töösaadusest suurema osa surnud kapitali kasuks laseb langeda...“

[Äärel:] § 129, punkt 6.

Klassiteadwuse tõstmisega ühtlasi peame esimeses reas eneste seas ühistunnet üksteise wastu kaswatada püüdma. Alles siis, kui meie ühistundes oma asju eneste kasude kohaselt ja iseseiswalt ajama hakkame, suudame kapitali koetud pimedusewõrgust läbi tungida. See nõuab igalt arusaajamalt seltsimehelt ennem muidugi palju tööd, et hulkasi kapitali piiramata mõju alt wabastada, neid arusaamisele wiia, et töölise ja tööandja kasud üksteisele otse risti wastamisi seisawad. Niisugusele arusaamisele peawad aga töölised tingimata tulema, kui nad mitte igaweste orjaks, wõi õigem, eluta masinaosadeks jääda ei taha. Ühes tähendatud arusaamise tõusmisega wõime lootma hakata, et meis inimlikud pee-

nemad tundmused elu ülesannete ja väärtuse arusaamisest elule ärkawad, mida kapitali pimestamise kõidikud enam kinni kõita ega masinaosaks ümber muuta ei jaksa.

Kirjast „IV Ülewenemaaline äriteenijate-kongress“ (sessamas numbris):

Ei ole vähematgi kahtlust, et kõik need kitsendused, mis kongressile teha, äriteenijate peale soovitawat mõju ei suuda awaldada. Nad näitawad ainult veel kord, et ka äriteenijad ühes kõige Wenemaa töörahwaga agaralt üles peaksid astuma ja üleüldiste poliitiliste wabaduste maksmapanemise kallale asuma.

[Ääremärkus:] Nuhtluse-S. § 129, p. 1.

*

Peale selle on Pukitsa tõlkesse, nagu juba tähendasime, kirjatükk üles wõetud, mida teine nuuskur kuritegewaks ei ole lugenud:

Terwitus „Kiirele“.

Soowime Eesti töörahwa häälekandjale pikka iga, wiljarikast tööd ja edu, et ta hõigi tagakiusamiste ja wägiallale wastu jõuaks seista, nagu ta senini wisalt, kõikidest trahwidest hoolimata, tugewamaks on saanud. Saagu Wenemaa töölisel tugewaks ja näidaku, et nendes jõud peitub, mida ükski wägiald maha matta ei jõua. Seda edu ja tugewust soowime kõigile „Kiire“ sõpradele.

7. juunil 1913. a.

Stokholmi Eesti töölisel.

Ühtlasi saadame ka mõned kopikad „Kiire“ põhjuskapitaliks.

S. A. M. Trükiasjade-
Peterburi Kuberner. Peawalitsusesse.
12. juulil 1913.

№ 10521.

Glinka uul. 8.

Järelepärimise tagajärjel — nr 7821 12. juunist sel aastal — teatan Trükiasjade-Peawalitsusele, et Narwa II linnajau pristaw Tamuleewitsh, kellele käsk oli antud Eesti ajalehe „Kiire“ toimetajalt 200 rubla trahwi sisse nõuda ehk mittemaksmise korral teda kaheks kuuks aresti panna, 23. mail Eestimaa kubermangu, Haapsalu kreisi, Suuremõisa walla talupoja Eduard Tabba korterisse läks, kes oma wanematega Peterburi uulitsas Petroowi majas elab. Tabba

wanemad teatasid esiotsa, et nende poeg Eduard enam nendega ei ela ja neile teadmata kohas asub. Samal päewal sai pristaw teada, et Tabba Kalamehe uulitsas Kanatshikowi majas elab, kus ta Tabbat kodu ei leidnud ja kus majaanik talle seletas, et Tabba siin ainult ühe õõ on maganud ja päewa neli tagasi Rakwere maakonda metsatööle on sõitnud, kust teadmata millal tagasi tuleb. Selle peale tegi pristaw linnawahtidele kohuseks Tabbat ilmumise korral kinni pidada ja politseijauskonda tuua. 24. mai õhtul kell 8 saigi Tabba kinni peetud ja linnawahi Ignatjewi poolt politseijauskonda toodud.

Otsust ära kuulates teatas Tabba, et ta enam ajalehe „Kiire“ toimetajaks ei ole ja et tal raha trahwimaksmiseks ka ei ole. Pristaw Tamuleewitsh, tundes Tabba kui ilma kindla ametita ja elukohata isikut ja püüdes ära hoida teda karistuse eest kõrwalepõiklemisest, teatas talle siinsamas, et ta on aresteeritud kahekuulise karistuse äraistumiseks. Tabba ei lausunud sõnagi sellest, et teda lastaks „Kiire“ wäljaandjaga läbi rääkima minna, palus ainult tema wanematele aresti üle mitte midagi rääkida. Ajalehe „Kiire“ wäljaandjale teatati kohe Tabba arestist, et leht mitte enam Tabba wastutusel ei ilmuks.

Kubeneri koh. täitja

Abikuberner Krahw Tolstoi.

[Ääremärkus:] Teateks wõtta.

17/VII

A. Muromtsew.

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister.
14. juulil 1913.
№ 6325.

Trükiasjade-

Peawalitsusesse.

Sellega on mul autaatada, et Eesti ajalehe „Kiire“ 77. (113.) numbris, 13. juulist sel aastal, siin tõlkes juurelisatud kirjatükk „Streik Lutheri wabrikus“ on awaldatud, mille eest ma Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri läbi tähendatud lehe toimetaja Aleksander Willemi poja Hansoni Kriminaal-Seaduse 129. par. 6. punkti põhjal kohtulikule wastutusele olen wõtnud.

Ajutine Politseimeistri

koh. täitja Freiman.

Sekretär Tshaplewski.

S. A. M.
Trükiasjade-
Peawalitsuse
Ülema asemik.

Tema Hiilgusele
Krahw A. N. Tolstoile.

Usaldusekiri.

Armuline Härra

Krahw Aleksander Nikolajewitsh.

Narwa linnas ilmuwas Eesti lehes „Kiires“ nummer 72-ses — 2. juulist sel aastal — on awaldatud kirjatükid „Kapital ja töölised“ ja „Ülewene-maaline äriteenijate kongress“ ja nr 73-das 4. juulist samal aastal artikkel „Rahwakooliõpetaja ja kirikuorjus“, milledes kahtlemata leida wõib kuritegude tundemärkisi, mis ette on nähtud: kirjatüki „Kapital ja töölised“ awaldamine — Kriminaal-Sead. par. 129., p. 6., „Ülewene-maalise äriteenijate kongressi“ awaldamine — sama par. punkt 2-ses ja artikkel „Rahwakooliõpetaja ja kirikuorjus“ Kriminaal-Seaduse par. 73-das.

Seda silmas pidades on mul au Teie Hiilgust paluda ajalehe „Kiire“ järele walwajale ette kirjutada nende kirjatükkide awaldamises süüdlasi isikuid tähendatud seaduseparagrahwide järele wastutusele wõtta ja ühtlasi „Kiire“ 72. ja 73. numbri peale arest panna.

Arwesse wõttes seda, et selle lehe wastu mitu kohtuasja käimas on, peaks ma soowitawaks, lehe järjekindlat seadusest üleastumist silmas pidades ja tema selgelt-awaldatud sotsiaaldemokraatlise sihi ja rahwa hulkade peale awaldatava kahjuliku mõju pärast, et tähendatud lehe järele walwaja ühes ülemalnimetatud kohtuasjade üleswõtmisega kohtult nõuaks ajalehe „Kiire“ enese seismapanemist niikauaks, kuni tema wasta tõstetud kaebtused kohtu poolt läbi waadatakse.

Wõtke wasta, Armuline Härra, minu täieliku austuse ja truuduse tunnistust.

A. Muromtsew.

№ 9376.
19. juulil 1913.

*

M. Pukitsa tõlkes juhtkirjas „Rahwakooliõpetaja ja kirikuorjus“ E. M. („Kiir“ nr 73 (109), neljapäewal 4. (17.) juulil 1913) on järgmised kohad alla kriipsutatud:

„... Leiwaküsimuse pärast oli kooliõpetaja sunnitud kõik need piiblisalmide

ja kirikulaulude portsud, mida ühegi programmi järele ei nõuta, lastele pähe tuupima ja sellega kallist kooliaega kasutama raiskama. Peale selle oli kooliõpetaja kaudselt sunnitud külaeitelede koolimajas palwetundisi pidama, lapsi ristima, surnuid matma ja muid niisuguseid kiriklikka talitusi toimetama, millega kooliõpetajal mingisugust tege-mist ei ole ega wõigi olla.

Tõendada, et kool ja kirik koos töötades kaswatawalt ja hariwalt rahwa waimuelu peale mõjuwad, peale „Postimehe“, Reimani ja selle kannapoiste keegi ei julge. Ei ole suurt mõttetarkust selleks waja, et aru saada, et see kaswatus — teadusliselt lubamata ja wõimata asi on, kui kooliõpetaja nõnda mitmetuhanda aasta wanust legendat usuõpetusetunnis kui tõestesündinud lugu õpilaslele jutustab ja järgmisel õpetunnil mõne looduseeadlise küsimuse seletamisel hoopis selle wasta kõneleb. Demoraliseeriwalt mõjub see ainult kooli ja kooliõpetaja autoriteedi peale; ajaraiskamisest, mis selle surnud prahi pähetuupimiseks² ära kulutatakse, olgu rääkimata.

... oleks wäike samm sellele nõudmisele, mis meie eesmärgiks on, s. o. kooli kirikust lahutamisele. E. M.“

[Märkus ääre peal:] Nuhtluse-S. § 73.

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister.
21. juulil 1913.
№ 6613.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Mul on au teatada, et ma Eesti ajalehes „Kiir“ nr 80 (116), 20. (2.) juulist sel aastal, kirjatüki „Pärnu“ awaldamise eest, mida siin tõlkes kaasa lisan, Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri läbi Kriminaal-Seaduse par. 129, p. 6-da põhjal tähendatud lehe toimetaja Aleksander Willemi poja Hansoni wastu kaebtust olen tõstnud.

Ajutine Politseimeistri
koh. täitja Freiman.

¹ Pukitsa tõlkes: „выдолбить кучу стиховъ“.

² Pukitsa tõlkes: „вызубривание этой мертвой чепухи“.

S. A. M.
Peterburi Kuberner.
24. juulil 1913.
№ 11361.
Glinka uul. 8.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Et talupoeg Anton Arm ajalehe „Kiire“ väljaandmise õiguse Narwa linna väikekodanikule Johannes Käspertile edasi on annud, siis andsin ma sellega ühenduses uuele väljaandjale siin ära kirjas juurelisatud tunnistuse välja tähendatud lehe väljaandmiseks Narwa linnas. Sellest teatan Trükiasjade-Peawalitsusele, juure lisades, et ajalehe „Kiire“ järele walwamine minu poolt Narwa Politseimeistri peale on pandud.

Kuberner (allkiri).

[Trükiasjade-Peawalitsuse märkus:]

Wiis toimetajat ühel ajal. Tuleb terawalt selle lehe järele walwata.

26/VII

A. Muromtsew.

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister.
29. juulil 1913.
№ 6814.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Mul on au teatada, et siin tõlkes kaasa lisatud kirjatüki „Armsate hingede päästmise skorpionid“ awaldamise eest Eesti ajalehes „Kiir“ nr 83 (119), 27. juulist (9. augustist) sel aastal, ma Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri läbi tähendatud lehe toimetaja Aleksander Willemi poja Hansoni wastu Kriminaal-Seaduse par. 129., p. 3. põhjal kaebtust olen tõstnud.

Politseimeistri asemel Freiman.

Sekretär Tshaplewski.

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister.
31. juulil 1913.
№ 6852.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Mul on au teatada, et siin tõlkes kaasa lisatud kirjatüki „Streik Waldhofi wabrikus“ awaldamise eest Eesti ajalehes „Kiir“ nr 84 (120) 30. juulist (12. augustist) sel aastal ma Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri läbi tähendatud lehe toimetaja Aleksander Willemi poja Hansoni wastu Kriminaal-Seaduse par. 129., p. 6. põhjal kaebtust olen tõstnud.

Politseimeister Schafrow.

Sekretär Tshaplewski.

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister.
3. augustil 1913.
№ 265.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Siin kaasa lisades Eesti ajalehe „Kiire“ nr 72-ses ja 73-das awaldatud kirjatükkide „Kapital ja töölised“, „Ülewene-maaline äriteenijate kongress“ ja „Rahwakooliõpetaja ja kirikuorjus“ tõlkes, on mul au teatada, et nende „Kiire“ numbrite peale minu poolt arest on pandud ja ühes sellega ma Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri palunud olen aresti kinnitada ja lehe toimetaja Aleksander Hansoni wasta süüdistust tõsta: kirjatüki „Kapital ja töölised“ eest Kriminaal-Seaduse par. 129., p. 6. järele, kirjatüki „Ülewene-maaline äriteenijate kongress“ eest sama seaduse par. 129., p. 2-se järele ja artikli „Rahwakooliõpetaja ja kirikuorjus“ eest Kriminaal-Seaduse par. 73. põhjal. Ühel ajal sellega olen ma, silmas pidades järjekindlat seaduse-rikkumist selle ajalehe poolt, tema selgelt-awaldatud sotsiaaldemokraatlist sihti ja kahjulikku mõju rahwahulkade peale, palwet awaldanud, et ajaleht „Kiir“ ise kuni kohtuotsuse tegemiseni kinni pandaks.

Politseimeister Schafrow.

Sekretär Tshaplewski.

Narwa linna politseimeister Schafrow teatab trükiasjade-peawalitsusesse 5. aug. 1913 nr 7011 all:

Mul on au teatada, et siin tõlkes kaasalasitud kirjade „Peterburist“ ja „Narwast“ awaldamise eest Eesti ajalehes „Kiir“ nr 86 (122) — 3. (16.) Augustist sel aastal — ma Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri läbi tähendatud lehe toimetaja Aleksander Willemi poja Hansoni wasta Kriminaal-Seaduse par. 129. punkt 6. põhjal süüdistust olen tõstnud.

Seesama teatab 10. aug. 1913 nr 7488 all et kirja „Pärnu“ eest „Kiires“ nr. 88 (124) — 8. (21.) aug. toimetaja A. Hansoni wasta kaebtus on tõstetud.

Nr 7761 18 VIII 13 teatab ta kaebtusetõstmisest toim. A. Kaewomägi wasta kirjade eest „Tartu“ ja „Narwa“, lehe

90. nrs 15. (28.) augustist ja 91. nrs 17. (30.) aug.

Nr 7816 20 VIII 13 teatab politseimeister trükiasjade-peawalitsusesse, et ta Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri on palunud „Kiire“ 91. nri peale aresti kinnitada kirjatüki „Tartu“ pärast.

Nr 7845 21 VIII 13 — kaebtusest toim. A. Kaewomägi wasta kirjade eest „Tartust“ ja „Streikidest“ „Kiire“ 91. (128.) nrs 20. aug. (2. sept.).

23. aug. teatab politseim. täienduseks oma 3. aug. teatele trükipeawalitsusele, et Peterburi Kohtupalati otsusel 14. aug. „Kiire“ ilmumine kuni kohtuotsuseni seisma on pandud.

Trükiasjade-peawal. ülem krahw Gollowin küsib 22 VIII 13 nr 10554 all Narwa politseimeistrilt, kas ta ka „Kiire“ 90. ja 91. nri peale aresti on pannud. Politseim. Schafrow wastas 26 VIII 13 nr 7957-ga:

22. Augustikuu päewa järelepärimise peale, nr 10554. all, on mul au teatada, et ma ainult „Kiire“ nr 91 peale aresti panin, millest ka 20. Augustil nr 7816-ga Peawalitsusele teatasin. Nagu siia juure lisatud Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri teadaande ärakirjast nr 9445 — 24-st Augustist sel aastal näha, on tähendatud lehe nr 91 aresti alt wabastatud.

Luen selle juure weel kohuseks tähendada, et Peterburi Kohtupalati otsuse järele 14. Augustist sel aastal Eesti ajaleht „Kiir“ selle aasta 22. Augustist

kinni on pandud kuni kohtuotsuse tegemiseni tema üle.

*

9. septembril 1913 teatas trükiasjadepeawalitsus ringkirjaga nr 12392 sellest otsusest kuberneridele.

Tallinna ringkonnakohtu prokuröriilt Narwa politseimeistrile 24. aug. 1913 nr. 9445 („wäga kiire“):

Tallinna Ringkonnakohus, läbi waadates 24. Augustil sel aastal oma korraldawal koosistumisel minu ettepanekut 23-st Augustist nr. 9430 all ajalehe „Kiire“ nr 91-se peale pandud aresti kinnitamise üle otsustas: et Kriminaal-Seaduse 129. par., 6. p. ette nähtud kuriteu tundemärkisi kirjatükis „Tartust“, mis tähendatud lehe 91. nrs awaldatud, mitte ei leidu, sellepärast „Kiire“ toimetaja wasta selle artikli awaldamise pärast kaelakohtulist süüdistust lõpetada ja nimetatud nummer aresti alt wabastada. Sellest kohtuotsusest teatan wastuseks Teie Kõrgeaususe teadaannete peale 18. ja 20. Augustist sellekohaseks täidesaatmiseks ja mulle selle üle teatamiseks.

Prokuröri koh. täitja ja sekretäri allkirjad.

Peale eelpool nimetatud tõlgete üksikutest kirjadest Wene keele, on akti juure lisatud weel terwe pundar neid, mis Narwas W. Schnakenburg on toimetanud; nende hulgas on ka weel need, mis Peterburis Pukits ja keegi teine tegi. Narwa tõlgetes ei ole mingisuguseid peawalitsuse märkusi olemas, ja ei paku nad midagi iseloomulikku, peale oma rahukohtu-tõlgi keele. Nähtawaste neile ka Peterburis suuremat tähendust ei antud.

„Narwa Kiire“ akt nr 279 (1912)

„Kiire“ ajutise kinnijäämise puhul ilmus tema asemel peale teiste lehtede „Narwa Kiir“, mille kohta trükiasjade-peawalitsuse arhiwi järele on jäänud trükiasjade-peawalitsuse kantslelel I jauskonna akt nr 279 — 1912 „Narwa linnas eestikeelse ajalehe „Narwa Kiir“ väljaandmise üle“.

Telegramm Narwast 8. aprillil 1913, saadud trükiasjade-peawalitsuses 10. aprillil 1913:

Tema Ektsellentsile Siseministrile.
Peterburis, wastus 10.

Peterburi Kuberneri korraldusel keelas Narwa politseimeister ilma iga seadusliku põhjata mulle „Narwa Kiire“ nimelise ajalehe väljaandmise ära, nõudes minult tähendatud lehe väljaandmiseks antud luba tagasi. Palun politseimeistri korraldust tühistada ja süüdlasi seaduslikule wastutusele wõtta.

„Narwa Kiire“ väljaandja J. Wahesaar.

S. A. M.
Trükiasjade-
Peawalitsus.
11. aprillil 1913.
№ 5392.

Isandale
Peterburi Kubernerile.

Narwas ilmuwa eestikeelse lehe „Narwa Kiire“ väljaandja J. Wahesaar pööras Siseministri poole kaebtusega Narwa politseimeistri teguwiisi peale, kes Teie Hiilguse korraldusel ilma seadusliku aluseta Wahesaarele ära olewat keelnud tähendatud lehte välja anda ja nõudwat temalt lehe väljaandmise luba tagasitoomist.

Selle tagajärjel palub Trükiasjade-Peawalitsus Teie Hiilgust Tema Kõrge-

Ekstsellentsile aruandmiseks tarwilikka teateid Wahesaare ülemalnimetatud kaebtuse kohta saata.

Trükiasjade-Peawalitsuse Ülema
kohuste täitja Krahw Tatistshew.

Asajaajaja kohuste täitja
Krahw Golowin.

S. A. M.
Peterburi Kuberner. Trükiasjade-
3. mail 1913. Peawalitsusesse.
№ 6515. Teie kirja nr 5392
Glinka uul. 8. tagajärjel — 11. aprillist
sel aastal — teatan Trükiasjade-Peawalitsusele, et Narwa politseimeister Wahesaarele ajalehe „Narwa Kiire“ väljaandmise keeldu ei ole teinud.

Sellele lisan juure, et nagu siia juurelisatud seletusest näha, J. Wahesaar tunnistab, et tema telegrammi saatmine Isanda Siseministri nime peale eksiarmise peal põhjenes, et ta teate lehe väljaandmise keelu üle trükikojaomanikult Pöderilt saanud, kes aga Wahesaare tõendust ümber lükkab.

Kuberner Krahw Adlerberg.

Juure lisatud Wahesaare ja Pöderi sellekohased tunnistused Politsei pristawile Freimanile 25. ja 26. aprillil.¹

¹ Selle juhtumise üle kirjutab J. Käspert oma mälestustes „Narwa Kiir“ „Klassiwõitluses“ nr 10 1 X 19 lk 20:

„1913. a. märtsikuu wiimastel päewadel sai „Kiir“ esimist korda administratiivseltselt 2 kuu ehk 200 rublaga trahwitud, mille tasuks si A. Arm 2 kuuks arrestiwangi läks. Järgmiseks toimetajaks oli kingsepatöölaine J. Tenisson. Narwa wõimudel oli aga nagu näha kindel tahtmine si. Armi arresteerimisega „Kiirele“ lõppu teha. J. Tenisson kutsuti politseisse, ähwardati kinniwõtmisega ja sunniti paberit alla kirjutama, et tema wastutawa toimetaja kohustest ära ütleb. Wõidurikkas politseimeister teatas siis otseted trükikotta, et „Kiire“ järgmine nummer ilmuda ei tohi. Meie tahtsime siis „Narwa Kiirt“ wälja anda, mille luba si Jakob Wahesaarel (ilmasõja ajal surnud) oli. Tark politsei teatas aga, et Peterburist käsk tulnud Wahesaarelt luba ära wõtta. Trükikojaomanik Pöder oli meeleeitel, kuna töö trükikojas seisis ja soovitas meile politseimeistri juure palwega minna, et lehte lubataks ilmuda. Wastasime, et ärra Schafrowi juure ei lähe. Si Wahesaar saatis sel puhul protestitelegrammi Peterburi kubernerile. Peale selle saatis toimetus trükikojale laduda arifku

S. A. M.
Narwa linna
Politseimeister. Trükiasjade-
25. septembril 1913. Mul on au sellega
№ 8975. Peawalitsusele.

teatada, et eestikeelse ajalehe „Narwa Kiire“ nr 4 — 25. septembrist 1913. aastal — awaldatud ja siin tõlkes juure lisatud kirjatüki „Wladiwostoki töö-orjad“ äratrükkimise eest ma ühel ajal sellega Tallinna Ringkonnakohtu Prokuröri kaudu kohtulikku kaebtust olen tõstnud Kriminaal-Seaduse par. 129. p. 6. põhjal tähendatud lehe wäljaandja Tartu kreisi (Liiwimaa kub.) Härjanurme walla talupoja Aleksander Antonowitsh Puusepa wasta.

Politseimeister Schafrow.

*

Juure lisatud W. Schnakenburgi tõlkes tähendatud sõnum. Toome selle sõnumi täielikult, et näidata, mille eest sel ajal lehte kohtu alla anti.

Wladiwostoki tööorjad.

Siin on tööline weel sõna täies mõttes feudaalse aja kütketes. Tööandjad ja podrätsikud niidawad siin tööliste seljast mitu willa. Esiteks petawad nad Wenemaalt walgeid töölisi, kas oma agentide ehk kõmuliste kuulutuste läbi siia, muidugi mõista kõrget palka lubades. On wiimased siin, siis tehakse neile ettepanek näljapalgaga tööle hakata, ei ole töölisel selle palgaga nõus tööle hakkama, siis wõiwad nad minna — nälgima, kuni wiimaks puudus neid koorikute eest, mis isandate laua pealt maha langewad, tööle sunnib. Pole ime, et siin töölisel, kes kodumaalt siia sõitsid, nälja sunnil 115—120 kopika eest päewa tõusust kuni loojani maad

kuulutuse (politsei tsensuura all) teadaandmise lehe lugejatele. Seda teadaandmist lugedes, milles muuseas üeldud oli, et meie kubernerile protestitelegrammi saatsime, akkas politseinik Pöderit noomima, et ta asja niikaugele on lasknud minna, ädaldas meie „kangekaelsuse“ üle, keelas teadaandmise trükkimise ära ja — oh üllatust — lubas lehte edasi teha. Teisel päewal sain ametliku kutse politseiwalisusesse tulla. Seda kutset ei saanud tähele panemata jätta ja läksin. Narwa wõimumees raputas mu kätt, noomis isalikult kangekaelsuse eest, palus edaspidi igal juhtumisel ja iga kella ajal teda üles otsida, päris kaebtuse-telegrammi teksti üle.“

kaewawad, kiwa kannawad, müüri tee-
wad ja palka tahuwad. Tagasimineku on
ju wõimata ilma rahata. Ei taha aga
tööline selle palga eest oma higi kapi-
talile walada, siis nälgida edasi, kuni kõige
päästja — surm — teda teise ilma
(ikka „taewa“) wiib, kus sind alanduse
eest tasu ootab. Walgete asemele wõ-
takse aga kollased Hiina ja Jaapani töö-
lised, keda parem on koorida kui wal-
geid. Hiina ja Jaapani töölisi leidub
palju, kellel siin elamise lubatähte ei
ole, ja just need püüawad ettewõtjad
kõige rohkem omale saagiks. Neid kau-
beldakse 50—80 kop. päewapalga eest
tööle. On wiimased mõne aja töötanud,
siis peksetakse nad kopikata töö juurest
minema, ilma et nad oma palka nõuda
saaksid. Pole mingit kaubalepingut ega
palgaraamatut olemas; tööandja ehk
podrätšnik ütleb, et juba on maksetud,
ja siis on sellega lõpetatud. Pealegi
wõetakse siin kollased orjad kohtulikule
wastutusele, et nad ilma lubatäheta
(passita) siin elawad. Kohalik kuberner
teeb kollaste sisserändamisele kõiksugu
takistusi: kergitab nende passiraha, ei
lase neid ilma passita siin elada jne.
Nii siis wõiwad tööandjad seaduse nimel
kollaste töölistega teha mis tahawad,

ilma et selle kisendawa ülekohtu wastu
keegi häält tõstaks ehk sellele tõket teeks.

Töötatöölised istuwad uulitsa ääres
ja linna serwal, aega magades mööda
saates, ilma et selle asemel ühiselt nõu
pidada ja ühisel jõul hirmsale kurna-
misele ja kapitali omakasule piiripanna.
Saab keegi mõned näljakopikad teenida,
siis antakse see jälle kapitali tasku ta-
gasi surmawa mürgi — alkoholi — eest.
Uimastatud peaga tehakse siis kõiksugu
alandawaid tegusid, lauldakse roppe lau-
lusi, tülitatakse möödaminejaid ja otsi-
takse awalikka naisterahwaid taga. See-
sugune pilt paistab iga päew uulitsalt
silma. Ei lähe peaaegu päewa mööda,
mil purjus tööliste wahel riidu, kiskle-
misi ja sagedaste isegi tapmist ette ei
tule. Siinsed töölised uinuwad täieste.
Ei ole weel ühesgi töökojas ehk tehases
streiki ette tulnud. Ei nõuta inimlikku
ümberkäimist, palgakõrgendust ega töö-
aja lühendamist. Kõik läheb kui mää-
ritud wanker edasi.

Kelle arwesse paneme kõik need
orjaaja nähtused? Kellel on selles
süüdi? Kõigepealt olud, kuid nende
parandamist wõiwad töölised ühisel jõul
kätte saada. Selleks tuleb ainult tööle
hakata.

—m. s—

Hilisemad politseimeistri teated trüki-peawalitsuse trahwide üle ilmusid ettekirjutatud
blankidel. Koondame siin nad ühele tabelile.

Narwa politseimeistri kaebused „Narwa Kiire“ wasta 12. oktoobrist
30. nowembrini 1913

Wäljaandja ehk toimetaja, kelle wasta süüdistus tõsteti	Süüdistuse all olew lehenumber ja selle ilmumise aeg	Süüdistuse paragrahw	Süüdistuse põhjuseks wõ- tud kirjatüki pealkiri
Wäljaandja Narwa wäike- kodanik Karl Jüri poeg Reinberg	Nr 9 — 12. oktoobrist	Kriminaal-Sea- duse par. 129, p. 3	„Juudid ja kapitalism“. Lehe numbril peale arest pandud
Toimetaja Aleksander An- toni poeg Puusepp	Nr 1 — 14. septembrist	Ilma par. tähen- damata	Lehe nimele sõna „Mark- sistide“ juurelisamise eest
Toimetaja K. J. Rein- berg	Nr 17 — 7. nowembrist	Par. 129, p. 6	Kirjatükk „Streigid“, mis töölisi peremeeste wasta üles ässitab
Toimetaja K. J. Rein- berg	Nr 22 — 19. nowembrist	Par. 129, p. 3	„Kas peaga wasta sein- joosta“
Toimetaja Jakob Jaani poeg Widrigsmann, Rak- were maakonna Awan- duse walla talupoeg	Nr 27 — 30. nowembrist	Par. 129, p. 6	„Käsitöölised ja põllutöö- lised“ ja „Proletariaadi pliride mõiste“ [?]

S. A. M.
Trükiasjade-
Peawalitsus.
5. novembril 1913.
№ 16215.

Narwa Politseimeistrile.

Trükiasjade- Peawa-
litsuse Kantselei palub
Teie Kõrgeausust tea-

tada, missuguse seaduseparagrahwi põhjal Teie kaebtust tõstsite eestikeelse ajalehe „Narwa Kiire“ toimetaja wasta lehe nimele sõna „Marksistide“ juure lisamise eest.

Asjaajaja kohuste täitja
Krahw Golowin.

S. A. M.
Narwa l. Politseimeister.
11. novembril 1913.
№ 8632.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

5. novembri järelepärimise nr 16215 peale on mul au teatada, et eestikeelse ajalehe „Narwa Kiire“ toimetaja Puusepp nuhtluseseaduse 1012-2. par., 1. p. järele (1906. aasta wäljaanne) wastutusele on wõetud.

Politseimeister Schafrow.

S. A. M.
Politsei-Departemang.
20. detsembril 1913.
№ 114335.

Trükiasjade-
Peawalitsusesse.

Politsei-Departemangul on au Trükiasjade-Peawalitsusel paluda teateid kor-

raldustest, mis ta tegi Peterburi Kubeneri teate puhul 21-st läinud nowembrist nr 22290. all ajalehes „Narwa Kiir“ ilmunud kirjatüki puhul „Uus trükiseadus Narwa linnas“.

Asedirektor [alkkiri].

*

Tõlge ajalehest „Narwa Kiir“
nr 4, 15. septembrist 1913. a.

Uus trükiseadus Narwas maksmas.

Narwa Politseimeister nõudnud juba minewal nädalal trükikojaomanikult T. Franzdorfit, et kui „Narwa Kiire“ esimine ja wiimane lehekülg masinast läbi on lastud (sisemised küljed lähewad hiljem trükki), siis need leheosad kohe politseisse wiidaks. Härra Franzdorf saatisgi tänase lehe esimise ja neljanda lehekülje esimest korda sõnakuulelikult eeltsensuurasse... Antud käsk neljandalt küljelt „Wladiwostoki tööorjad“ wälja jätta. Ka keeruline küsimus: kuidas seda wälja jätta, mis juba trükitud. Nii on siis oodataw uus trükiseadus Narwas maksmas: leht enne ilmumist aegsaste tensori kätte!

[Wene k. tõlkija] M. Pukits.

(Järgneb.)

TIMUKKRAATLISELE VABARIIGILE

*Mu meeles seisab alati
mu Eesti kodumaa
ja tema timukkraatia
suur arv, aupalgad ka.*

*Mis seitsme aastasaja sees
tast Saksa mõisnik sai
(sest siin ei piuksa Eesti mees —
wend-parun nüüd on pai)!*

*Kas küllalt kooris Vene tsaar,
kelt saadi priius uus —
kas aastakümnel nahka paar
või neli, viis või kuus.*

*Nüüd iga peenar, tiin ja äär
teeb sisse koduraalt
ning iga rannaserv ja saar
toob renti Inglismaalt.*

*Käib maksu alla kulp ja sahk...
kuid ikka defitsiit,
noh — pantidest saab veel üks nahk:
mets, paas ja lubjakriit.*

*Kolm nahka iga aastaga
sai timukkraatia —
kas see ei hakka laastama
sind, armas Eestimaa?*

A. MEN

Fr. R.

awald. nim.
MEN Põhik
wastutuskogu

Kommunistlise Internatsionaali Eesti sektsiooni wäljaanne. Wastutaw toimetaja H. P õ õ g e l m a n n

KLASSIWOITLUSE

üksik nr maksab 25 kop., tellijatele 15 kop. Maksiknumbri lnd kahekordne.

Tellimise aadress: Ленинград, Фонтанка 53, „Классовая Борьба“.

ЛЕНИНГРАДГУБОТКОМХОЗ

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ГУБЕРНСКИЙ ОТДЕЛ КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА
Ленинград, ул. Зодчего Росси (б. Театральная) № 1/3

ТИПОГРАФИЯ ОТКОМХОЗА (Б. ГОРОДСКАЯ)

Улица 3 Июля (б. Садовая), дом № 55. — Телефон 550-03

Kõigi trüki- ja kiwitrükitööde
tegemine asutustele ja eraisikutele

ПРАЧЕШНО-КРАСИЛЬНАЯ ФАБРИКА (ОТКОМХОЗА)

Фонтанка, дом № 4.

Телефон 172-86

Pesupesemine, riiete ja kangaste
keemialik puhastamine ja värwimine
===== asutustele ja eraisikutele =====

РАШУСВАНЕЛИНЕ РААМАТУКАУПЛУС

KÕIGIKEELSETE
RAAMATUTE
OST JA
MÜÜK

MAJ OOROWI
(end. WOSNESENSKI)
PROSPEKT № 21

ROHKESTE
UUT
KIRJANDUST
SAI

„KÜLWAJA”

TULGE WAATAMA

СЕВ.-ЗАП. АКЦ. О-во СОДЕЙСТВИЯ МЕСТНОЙ ЭЛЕКТРИФИКАЦИИ

„ЭЛЕКТРОПОМОЩЬ“

Ленинград, Проспект 25 Октября, д. № 25. Тел. №№ 179-95, 240-01.

ОТДЕЛЕНИЕ — ПСКОВ, Советская ул. № 28.

„**Электромощь**“ учреждена для технической и материальной помощи деревням, селам и городам Сев.-Западной Области по устройству новых, расширению и ремонту старых электрических станций, как для освещения, так и приведения в действие сельско-хозяйственных орудий, машин и разных приборов.

„**Электромощь**“ продает из собственных магазинов и складов всякого рода машины, станки, аппараты, измерительные и др. приборы, установочные материалы, электрические лампы русских и зарубежных фирм, провода всех марок, арматуру и пр.

„**Электромощь**“ ремонтирует старые машины, станки, аппараты и др. приборы, относящиеся к электротехнике.

„**Электромощь**“ делает предварительные обследования районов для выяснения возможностей электрификации, производит экспертизы, составляет сметы и пр.

„**Электромощь**“ все работы исполняет с долгосрочной ссудой — до пяти лет.

„**Электромощи**“ учредителями состоят: Ленинградский Губисполком, Губэконо, Электробанк, Комунбанк, Эльмаштрест, Ленинградский и Троицкий исполкомы.

Требуйте подробные проспекты и вопросный лист.

1 9 0 5

W. K. P. Eesti seksioonide keskbüroo tegi oma viimasel koosolekul otsuseks käesoleva aasta oktoobripühadeks välja anda kogutööd

1905. AASTA,

mis sisaldab kirjeldusi, kirjutusi ja mälestusi selle rewolutsiooni-aasta liikumisest Eestis.

Raamat ilmub W. K. P. Eesti seksioonide keskbüroo ja Eesti-maa Kom. Partei keskkomitee ühisel toimetusel.

Kõiki seltsimehi, kes 1905. a. liikumisest otsekoheselt või kaudselt osa võtsid või kel muidu sellesse liikumisesse puutuwat materjaali olemas, palutakse seda lahkest ja kiirelt saata E. K. P. keskkomitee ajalookomisjoni (H. Pöögelmanni aadressil „Edasi“ toimetusesse). Sinnasamasse palutakse tungiwalt teatada kõiki seltsimehi, kes 1905. a. liikumisest Eestis osa võtsid: 1) oma aadress, 2) kus kohal 1905. a. Eestis töötas ja mis ajal. Seda on tarwis suusõnalisteks läbirääkimisteks.

Teateid palutakse saata õige rutuliselt, et kirjatöö õigel ajal võiks ilmuda.

E. K. P. keskkomitee ajalookomisjon

„KÜLWAJA“

KALENDER 1926. AASTAKS

Järeleküsimiste peale teatame et uus „KÜLWAJA“ kalender tulewaks aastaks aegsaste, oktoobri lõpul ilmub. Toob rohkeste ja ainult õigeid teateid ja juhatusi. Täienduseks ja ilustuseks joonistused ja pildid. Suurem, täielikum ja nägusam kui meie endised tähtraamatud, rääkimata juba „Eesti Kirjastuse Ühisuse“ omadest, mis oma wigade poolest üleliiduliselt kuulsaks on saanud. — Laiailalautajatele innaalandust. — Saadetakse pealepandud maksuga. — Tellimised saadetagü aegsaste, et võimalik oleks kalendrid kohe ilmumise ajal laiali saata.

Kõige luetawam raamat Nõuk. Liidus on „KÜLWAJA“ kalender

Tellimiseaadress:

ЛЕНИНГРАД, Фонтанка 53, „КЮЛЬВАЯ“

П Р А В Л Е Н И Е
Ленинградского Об'единения Государственных Электрических Станций
„ЭЛЕКТРОТОК”

ЛЕНИНГРАД, улица Гоголя, дома №№ 14 и 19. Телефоны коммутаторы:
132-12, 150-23, 550-27

Члены Правления: дом № 14, кв. 6
Управление делами: д. № 14, кв. 6
Абонентская часть: д. № 14, кв. 8
Кабельная сеть: д. № 19, 2-й этаж

**SANATOORIUMIDE ja KUUR-
ORTIDE OSAÜHISUSEL**

on Leeningraadi kubermangu piirides täielikult sisse seatud sanatooriumid ja Sestroretski kuurort küllaldase arstide ja talitajate koguga kõigi aiguste arstimiseks ja terwise kosutuseks pärast aigusi.

Aiged saavad täielikku ülespidamist ja arstimist möduka maksu eest. Riigi- ja ametiorganisatsioonidele maksumis kergendused.

Järele kuulata: Leeningraad, Proletkulda uul. nr 1, Санаторно-Курортное Акционерное Общество.

**KOMMUNISTLISE
NOORESOO
INTERNATSIONAALI
ENAMLUSTAMINE**

KOMMUNISTLISE NOORESOO INTER-
NATSIONAALI TÄIDESAADE-KOMITEE
LAIENTATUD KOOSOLEKU TÄHT-
SAMAD RESOLUTSIOONID

EESTIMAA KOMMUNISTLISE NOORESOO
ÜHISUSE KESKKOMITEE WÄLAJANNE № 1

TELLIDA: „KÜLWAJA“
LEENINGRAAD, FONTANKA 53

— IND 20 KOPIKAT —

**П РА Ч Е Ш Н А Я и К Р А С И Л Ь Н А Я
Ф А Б Р И К А Г У Б О Т К О М Х О З А**

Фонтанка, д. № 4, телефон № 1-72-86.

Окраска и химическая чистка мужского и дамского платья, тюлевых занавес, ковров, драпри, плюша, бархата, перьев, перчаток и проч.

Чистка мебельной материи неснимая.

ПЛИССЕ и ДЕГАТИРОВКА.

Производит стирку белья государственных учреждений, больниц, амбулаторий, аптек, воинских частей, столовых Нарпита, прозодежды для фабрик и заводов.

ЦЕНЫ НОРМАЛЬНЫЕ при безукоразенном исполнении работ.
ОТДЕЛЕНИЯ ДЛЯ ПРИЕМА ЗАКАЗОВ имеются во всех районах города.

КОНТОРА ГОСТОРГА
Р. С. Ф. С. Р.

„ТРЯПКОСТЬ”

при СЕВЗАПГОСТОРГЕ.

Проспект 25-го Октября, дом № 7—9, телефоны: 590-78, 537-84, 631-86.

ПРОДАЕТ:

мягкошерстное, грубошерстное **ТРЯПЬЕ**, новые **СУКОННЫЕ ОБРЕЗКИ** для фабрик ваты и искусственной шерсти, холщевое и хлопчато-бумажное тряпье для писчебумажных фабрик, **ОБИРОЧНЫЙ МАТЕРИАЛ.**

1-ая ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФАБРИКА

КЛЕЕНКИ И ГРАНИТОЛЯ „ПРОЛЕТАРСКИЙ ТРУД”

извещает граждан С. С. С. Р., что ею изготовляются наилучшего качества и по самой низкой цене **КЛЕЕНКА всех сортов**, как то: столовая, переплетная, фуражная, колясочная, гармонная, вагонная, для обивки мебели, готовые скатерти, столовые дорожки, бордюры, плато, шашечничы, сантиметры, нагрудники и т. д.; **ГРАНИТОЛЬ (искусственная кожа)** всех цветов и рисунков для переплета, обивки мебели и всевозможных изделий; **ЧЕМОДАНЫ, ПОРТФЕЛИ, ШКОЛЬНЫЕ РАНЦЫ, СУМКИ, КНИГОНОСКИ, ФУТЛЯРЫ** для **ВИНОКЛЕЙ, ГОТОВАЛЕН, ОЧКОВ, ГРАДУСНИКОВ** и т. д.

Принимается заказы также мелкими партиями,
высылаемые почтою наложенным платежом.

Адрес: для писем: Ленинград, Цветочная, № 27; для телеграмм: Ленинград **КЛЕЕНКА.**

Фабричные магазины: Ленинград: Улица 3 Июля, № 22 (б. Садовая)
Просп. Карла Либкнехта, № 57/2 (б. Больш. пр.)
Сенная площадь, ларек № 7.

Aktsiaselts „ГОСМЕДТОРГПРОМ“ Leeningradi osakond

Kontor ja suurmüügiladu: Tshernõsshofi per. 5. Tel. 175-56, 606-96, 117-26.

ARSTIROHUD, KEEMIALISED' FARMATSÖITI- PREPARAADID, MAJAPIDAMISE-
NAHARAWITSEMISE- ja EALÕHNA-KAUBAD.

Suurmüügi-Innad.

Suurmüügi-Innad.

Arstimise- ja terwisoiu-kaupade väikemüügi-magasinid:

Magasin nr 1 — Plehaanõwi uul., m. nr 1, | Magasin nr 2 — 25. Oktoobri prosp. 108,
tel. 606-01. | tel. 640-41.

С открытием зимнего сезона

ЖИЗНЬ ИСКУССТВА

значительно расширяет отделы:
статей, рецензий, иллюстраций,
театральной хроники и кино.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ:

во всех почтовых отделениях С. С. С. Р.

На 1 год — 12 руб. | На 3 мес. — 3 руб.

„ 1/2 года — 6 „ | „ 1 „ — 1 „

==== За границу 2 рубля. ====

Адрес Редакции и Главной Конторы:

ЛЕНИНГРАД, ул Плеханова, 2. МОСКВА, Страстной бульвар, 4.

От Губфинотдела.

О порядке выдачи патентов на первое полугодие 1925—26 бюджетного года (Октябрь 1925 г. — март 1926 г.).

Выдача патентов на новое окладное полугодие начнется во всех Кассах НКФ г. Ленинграда и в 9-м Агентстве Коммунального Банка (бывш. 5-я Касса НКФ) с 15 сентября т. г.

Все патенты будут выдаваться как государственным и кооперативным, так и частным предприятиям в алфавитном порядке по фамилиям владельцев или по наименованию фирмы предприятия или учреждения.

Выдача патентов будет производиться в следующем порядке:

На буквы	А и В	— 15 сентября		На буквы	У и П	— 23 сентября
"	Б и Е	— 16 "		"	Р и С	— 24 "
"	Г и Д	— 17 "		"	Т	— 25 "
"	Ж, З, И и Н	— 18 "		"	Ф, Х и Ц	— 26 "
"	К	— 19 "		"	Ч, Ш и Щ	— 28 "
"	Л	— 21 "		"	Э и Ю	— 29 "
"	О и М	— 22 "		"	Я	— 30 "

Владельцы торговых предприятий, находящихся на рынках, могут выбирать патенты через свои Рыночные Комитеты в назначенный по алфавиту день по наименованию рынка (напр.: Сенной рынок — на букву С и т. п.), но на каждое предприятие должно быть, при этом, составлено установленное для выборки патентов заявление.

При выборке патентов на лари в заявлениях как на самые лари, так и на служащих в них, обязательно должны быть указаны номера ларей.

Государственные и кооперативные предприятия обязываются соблюдать те же сроки; все патенты, как на предприятия, так и на служащих, будут им выдаваться на общих основаниях, т. е. по установленным заявлениям на каждое предприятие и на каждого служащего. Выдача патентов будет производиться исключительно по заявлениям, по спискам же производиться не будет.

Отсрочка выборки патентов на сроки после 30-го сентября ни в каком случае и ни для каких предприятий допускаться не будет.

При выборке патентов на разносную с рук и на разносную с тележек торговлю обязательно приложение к заявлению о выборке патента выписки из домового книги по месту жительства плательщиков, без чего патенты на такого рода торговлю выдаваться не будут.

Предприятия, не выбравшие патентов в назначенный по алфавиту день, будут удовлетворяться в последующие дни, но после удовлетворения тех плательщиков, буква которых назначена в данный день.

Невыборка патента к 1-му октября повлечет за собою все последствия по ст. ст. 57-70, 83 и 84 Инструкции 5 июля 1923 г. (составление протокола и наложение штрафа до пятикратной казенной стоимости патента).

Кассы будут открыты для выдачи патентов во все вышеуказанные дни с 9 час. утра до 1 часа дня.

Для наведения справок в Кассах на это время устанавливаются дежурства Финансовых Инспекторов, к коим и рекомендуется обращаться за всеми разъяснениями.

Губфинотдел.